برنجی سنه		بيان الحق		عدد ۸

فی ۲۸ شوال سنه ۳۲٦ وفی ۱۰ تشرین ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

ابونه اجرتی

ممالك اجنبیه ایچون	ولایات ایچون	استانبول ایچون
۱۸ فرانق	۸۵ غروش	برسنه‌لك ۷۵ غروش
۹,۵ «	٤۵ «	التی آیلغی ٤۰ «

درج ایدلیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

(التنجی نسخه‌مزدن مابعد)

بورایه قدر سرد وایرادینه لزوم کوردیکمز مقدمات آرتق ختام بولمشدر . بوندن صکره مقصود موعوده شروع ایدییورز .

اول امرده موضوع بحثمز اوله‌جق مسائل [که سرلوحه‌مزی تشکیل ایدن عنوان آلتنده یازدیغمز مقاله‌نك برنجیسنده تعداد ایدلمشدی] حقنده مطمح نظرمز یالکز تعلیلات عقلیه جهتی اوله‌جقدی . یعنی مسائل مذکوره‌یه عائد اولان احکام شرعیه‌مزك منحصراً عقل وحکمتله توافقی جهتی تشریح وایضاح ایدیله‌رك بومسئله‌لرك مستند بولندیغی ادلهٔ شرعیه ونقلیه‌دن بحث ایدیلمیه‌جك ایدی . چونکه مسائل مذکوره‌یه قارشو افکار حاضره ؛ برقسمی [طوغریدن طوغری مسلمانلر] بونلری اسلام کبی عقل وحکمتی استتباع ایدن بردین عالینك احکام فاضله‌سندن اولمق اوزره قبول وتقدیس ایلمك ودیکر قسمی ایسه مسلمانلقده موجود اولان بوکبی احکامك قوانین اجتماعیهٔ بشریه ایله ائتلافی سوز کوتوریر برحالده اولدیغنه قائل ویاخود قسماً مائل بولنمق اوزره آنجق ایکی‌یه آیریله‌بیله‌جکنی ظن ایدییوردق . بناءً علیه بومسئلك وثائق شرعیه‌سندن بحثه هیچ حاجت مس ایتمز ؛ چونکه بوجهت معلومدر ، مسلمدر دییوردق . حال بوکه شمدی بوجهت حقنده‌ده ولو اجمالاً بیان معلوماته مجبوریت ، بر مجبوریت الیمه حس

ایدییورز . چونکه بوکون آکلامغه باشلادیغمز که مسائل مذکوره اساس دین اسلامده موجود اولمدیغی حالده بونلر علمانك موضوعاتندن اوله‌رق اورته‌یه آتیلمش واو صورتله مسلمانلرك دوش قبولنه تحمیل ایدیلمش اولمق فکرینی کیزلی ، کیزلی طاشییان اوچنجی برقسم خلقده موجوددر . بز بویله برفکری ایکی نقطهٔ نظردن شایان حیرت ونفرت بولیورز .

برنجیسی : بونلرك دین اسلام حقنده وجدانلرینه قارشی هیچ برفکر صمیمانه طاشیمادقلری حالده اودرلو برفکر پرورده ایدییور کورینه‌رك [ان الله لایقبض العلم انتزاعا ینتزعه من العباد ولکن یقبض العلم بقبض العلماء] سرجلیلی اوزره علمای دینی چوروتمك صورتیله دینی بالطالامق ایسته‌دکلرینی وبو یوزدن بردست عداوتك دین اسلامه طوغری بر مهارت خائنانه ایله اوزاندیغنی حس ایتمش اولیورز .

ایکنجیسی : اخیراً کشف ایتدیکمز فکر مذکور شاید براهانت اوزرینه دکلده صفوت وصمیمیت اوزرینه مبنی ایسه بوسفرده علماء اسلام حقنده روا کورولن شو اعتمادسزلغه منشأ اوله‌بیلمك ایچون وجودی اقتضا ایدن غفلت وجهالتك اغلانه‌جق قدر عمیق ومظلم اولمسی لازم کله‌جکنی تأمل ایدییورز . هرشیدن خبر ویرمك ، هرهانکی برحق وحقیقتك ظهورینه زماندن ، مکاندن هردرلو بعد ومسافه‌نك حیلولتی حکسز براقق ایسته‌ین بویله برزمانده علمای اسلامیه‌نك مسلکلری ، مرتبهٔ موثوقیتلری حقنده بر فکر صحیح استحصال ایده‌جك قدر معلوماتدن محروم آدملر ، هم ده عالم نجیبتن آدملر بولنسون . چوق شی ...

او علمای اسلامیه‌که احکام دینیه‌یی ضبط واتقان خصوصنده ابراز ایتدکلری خدمات ومساعیٔ خیربخشایی جهان مدنیتك ایستاتستیق دفترلری ، طبع ماکنه‌لری ، غراموفون پیلاقلری ابراز ایده‌مدی . اونلر ، مسلمانلرك کتابی اولان قرآن کریمك حرفنه نقطه‌سنه ، حرکه‌سنه ، پیغمبرمز افندمزك شیوهٔ تلفظنه ، هانکی مدی قاچ الف مقداری چکدیکنه وارنجه‌یه‌قدر حافظلرنده طاشییوب کتیردیلر . والحالة هذه المزده بولنان مصحفلر حفاظك محفوظاتیله تصحیح اولنور . بوشرف هنوز دنیانك هیچ بر کتابنه نصیب اولمامشدر .

علمای اسلام کتاب اللهدن صوکره پیغمبرلرینك بتون اقوال وافعال جلیله‌سنیده ضبط خصوصنده محیرالعقول براعتنا کوستردیلر . پیغمبرمز افندمز صلی الله علیه وسلم ناصل اوطوردی ، ناصل یورودی ناصل یاتدی ، ناصل اویودی ، ناصل آلدی ، ناصل صاتدی ، نه‌ییدی ، نه‌ایچدی ، نه کیندی ، نه سویلدی والحاصل مدت عمرنده نه‌یاپدی ایسه همان جمله‌سنی ، دفترلرینه دکلده ینه حافظه‌لرینه قید ونقش ایتدن صوکره هرکس کوردیکنی ، ایشتدیکنی شرائط مخصوصهٔ روایتی حائز بولنان ذوات موثوقه‌یه حرفیاً سویلیوب آکلاته‌رق وحتی (جاء) یرنده (اتی) کبی معناجه بر برندن فرقلی اولمیان ایکی کلمه آره‌سنده بیله برنوع ترددی وارایسه اونیده صاقلامیوب سویله‌یه‌رك واو آدمده تحمل حدیثه اهلیتی اولانلردن ملاقی اولدیغی ذواته تودیع کیفیت ایلیه‌رك وهلم جرا بزم ایله احکام شرعیه‌مزك منبع فیضانی اولان نبی ذیشانمز آره‌سنده اویله علی العاده تاریخ صحیفه‌لری کبی کاغددن دکلده علم ایله ، تقوی ایله ، حمیت ایله ، معدلت ایله ، عفتله ، احرارانه . فداکارانه بر همت وجدیتله مزین اولان دماغلردن متشکل برسلسلهٔ توسط تأسیس ایتدیلر ؛ وبوصورتله تاریخ دین اسلامك دکل صحیفه‌سی عادتا هرسطری برسطر ذی حیات اولدی . مثلا کتب احادیثدن هرهانکی بر دانه‌سنی الکزه السه‌کز حدثنا فلان عن فلان عن فلان الی آخره طرزنده تصادف ایده‌جککز تدقیقاته نظراً کندیکزی شهودیله ، مزکیلریله برمحکمهٔ فوق العاده ظن ایدرسکز .

علماء اسلام برحدیث شریفی اخذ وتلقی ایچون برآیلق یوله کیتدیلر ؛ وبتون بوجملهٔ آحادیثك احوالی ، علما واخلاقا درجهٔ موثوقیتلرینی تدقیق ایتمك اوزره

مستقل برفن ، وبلكه ايكى فن وضع وتدوين ايتديلر . چونكه اولا اصول حديث نامنى ويرديكمز علمده كوريلن تقسيمات احاديث همان يكانه رواتى اعتباريله حصوله كلمش اولديغى كبى علم احوال الرواة ناميله بوندن باشقه باشليجه برعلم دها واردر كه بوعلملر علم الحديث دكلده عادتا علم المحدثين عد اولنمغه شاياندر . فقط وقايع عالمك برسجلى مثابه‌سنده بولنان علم تاريخك موثوقيتنى تأمينا يانى باشنده موضوع ومدون برعلم المورخين وارميدر ؟

تاريخى ، راست كلن برآدم يازييور ، وتصادفا بكنديريور . بومورخك ، حياتى مشوش ، ترجمهٔ حالىٔ بولانيق اولمق اثرينك مقبوليتنه مانع اولميور . يالكز يازديغى شيلرك محاكات تاريخيه‌سنه باقيليور . كنديسى ناصل آدم اولورسه اولسون . حال بو كه راوى حديث بويله‌ميدريا ؟ اونك احوالى تماما مضبوط اوله‌جق ، حياتى هردرلو شائبه‌لردن مصفا بوانه‌جق .

مثالده مناقشه اولمامق قاعده‌سنه استنادا كوچك مقياسده برنمونه عرض ايده‌يم : سابق ميزان صاحبى مراد بك مقدم برتاريخ عمومى يازمش وبو كتابى آز چوق رغبت واعتبار قازانمش اولديغى حالده اخيرا مراد بكك كندى تاريخ حياتى برچوق تنقيداته دوچار اولمشدر . حال بو كه عين تنقيداته معروض اولان برآدمك عالم علم اسلامده تك برحديث روايتنه صلاحيتى اولمديغى نظر دقت وعبرته آلنمق لازمدر .

برده تاريخك وقايعدن مقتبس اولمسى نهايت درجه‌ده صاغلاملغى موجب اوله‌جق كبى كورينيور ايسه‌ده تاريخ صحيفه‌لرينه كچمك لياقتى حائز اولان وقايع مهمه‌دن اكثريسى مورخك كوزى اوكونده جريان ايتمه‌مش وبلكه برخيليسى ماهيتى اقتضاسيله پردهٔ كتمان آرقه‌سنده ايقاع ايدلمش شيلر اولديغندن صور متخالفه وبلكه متناقضه‌ده ضبط ايدلديكى كبى هرمورخك ذات ومحيط اعتباريله بيك درلو تأثيرات خارجيه‌يه انباعدن كنديني آله‌ماديغى كوريلمكده اولمسى تخالف مذكورى ايچندن چيقلاميه‌جق برحال اشكاله ايصال ايلمشدر . بوقاريشيقلق ايچنده بعضا قيود رسميه‌دن [اوده موجود ايسه] استمداد ايدلديكى واقع ايسه‌ده رسمياتك‌ده برنوع تأثير خارجى سياسى حالنده بولنمديغنى كيم تأمين ايده‌بيلير ؟

زمان ومكان جهتيله كوزمزك اوكنده عداولنه‌جق درجه‌ده بزه يقين اولان برطاقم وقايع داخليه‌مز واردركه صورت وقوعى حقنده ، تشعب ايدن رواياتك صحيح وسقيمى حالا نظرمزده جزما تعيين ايدمه‌مشدر . برمملكت حقنده كندى وثائق تاريخيه‌سى بومركزده اولنجه ممالك متقابله‌نك يكديكرى حقنده‌كى تاريخلرينى قياس ايله آكلامالىدر .

بونكله برابرضبط حقايق خصوصنده تاريخك مسلك عجز نمودينى شوندن اكلامالى كه بعضا برمملكته عائد بر وقعه‌نك كرداب اختلاف آره‌سنده حقيقتنه اطلاع ايچون ، كويا بى طرفلق رجحانيله ، وقعه‌يه اوزاقدن باقان ممالك اجنبيه تاريخلريله استدلال اولنور .

ايشته تاريخك وقوعاتدن مقتبس اولمسى ، وقوعاتك صورت تلقيسنه كوره حقيقتى نه‌درجه‌لره قدر اعلام ويا ابهام ايلديكنى دوشونمك مقتضاى بصيرتدر . دين اسلام ايله علماء اعلامنه باقكز كه بوكبى تلقيات مختلفه‌دن قورقدقلرى ايچون احاديث شريفه‌ده نقل بالمعنى جائز اولوب اولمامسنى بيوك برمسئله حالنده موقع بحث وتذكره وضع ايتمشلر وعدم جوازه قائل اولانلرك نقاط استدلالندن بريده : (نضر الله امرأ سمع مناشيأ فبلغه كما سمعه فرب مبلغ اوعى من سامع) حديث شريفى تشكيل ايلمشدر .

فى الحقيقه وقايع يالان سويله‌مديكى ايچون اوندن اقتباس ايديلن معنانينك طوغرى اولمسى لازم كلير . فقط وقايع عين زمانده نه‌قدر اولسه ديلسزلكله‌ده متصف اولديغى جهتله يالانى سويله‌مه‌مكله برابر طوغرى‌يى‌ده پك فصيح برصورتده تكلم ايده‌مز . فقط باقيكز ! احاديث شريفه رواتنك ، هم‌ده ساده اويله ناموس وحميت سوقيله دكل‌ده [١] محضا الله قورقوسيله يالان سويله‌مه‌جك آدملردن انتخابى حقنده‌كى شرائط مشكلپسندانه سايه‌سنده يالان احتمالى برطرف ايديلمش وبوصورتله احاديث مأخذلرى ، يالان سويله‌مه‌مكده وقوعات قدر متين وجدى و فقط طوغرى‌يى حرفيا سويله‌مك خصوصنده ده وقوعاتك كرفتار اولديغى قيد ابكميتدن تماما وكمالا آزاده برحالده بولنمشلردر . بركره اسلامده بومأخذ مخصوص ومؤتمندن زياده كفت وكوى تاريخى‌يه قاپيلمق سيئه‌سيله دركه شيعيت كبى برفرقهٔ عظمى حصوله كلمشدر ،

وقوعاتك ، حقايقى لايق اولدقلرى لسان فصاحتله اكلاته‌ماديغنى توضيح مقصديله هم‌ده حد ذاتنده شايان ايضاح برمسئله اولمق جهتيله شوراجقده برمثال ذكر ايده‌يم : فخر الدين رازى سورهٔ (ق) تفسيرنده معجزات عاليهٔ نبويه‌دن اولان انشقاق قمر مسئله‌سى ، حادثه‌يى مشاهده ايدن اصحاب كرامدن متسلسلا رواة صدق سمات واسطه‌سيله منقول اولديغندن بزجه مجزوم و متيقن ايسه‌ده شهودى عمومى اولمق لازم كان بوحادثه‌يى دنيانك اقطار سائره‌سنده بولنان انسانلر نيچون تاريخلرينه قيد ايتمديلر ؟ طرزنده برسؤال ايراد ايتدكدن صوكره بوكا ، غايت بسيط اوله‌رق شو جوابى ويرمشدر :

حادثه‌يى ، اسباب معدوسندن خبردار اولميه‌رق اوزاقدن بالتصادف مشاهده ايدن بونى برخسوف جزئى‌يه حمل ايدر . بناءً عليه شايان اهميت كورمز .

شمدى كله‌لم : علماء دين ، حماة شرع مبين پيغمبرمز افندمز حضرتلرينك بتون اقوال وافعالنى — بيان ايتديكمز وجهله — ضبط ايتمكله‌ده قالميوب بواعتنالرينى اصحاب كرام حقنده دخى تعميم ايدرك اونلرك احوالنى‌ده برر نمونهٔ امتثال واستدلال اولمق اوزره ضبط وتدقيقه چاليشديلر . برعصرك خطهٔ اسلاميه‌سنه دوشن انسانلرك همان بتون آحاد وافرادينه واريجه‌قدر يالكز اسملرينى دكل

[١] ذاتا بنجه هر خصوصده الله قورقوسيله مؤيد اولميان ناموس وحميت تماما شايان اعتماد دكلدر .

صحيفه‌لر طولوسى ترجمهٔ حاللرينى يازديلر . مجلدات جسيمه‌يى حاوى اولان اسد الغابة فى معرفة الصحابة والاصابة فى تمييز الصحابة والاستيعاب فى معرفة الاصحاب‌لر هانكى همتله وجوده كلدى ؟ بتون بوهمتلر ، بوغيرتلر نيچون ايدى ؟ طولاييسيله احكام اسلاميه‌يى محافظه ايچون دكلمى ؟ تاريخك مهد تكاملى عد اولنان اوروپا وبالخاصه المانيا تاريخلرندن بردانه كوستريله‌بيلرمى ؟ كه بيك اوچيوز سنه دكل‌ده حتى اوچيوز سنه اول كچن برعصرك برقومنى ، بتون افراديله طانيديرسون .

ايشته محضا احكام اسلاميه‌يى تغييردن ، ايچريسنه يبانجى موضوعات وبدعيات قاريشمقدن محافظه مقصديله علماى اعلامك هرمشكلى اقتحام ايده‌رك ، اك اوزاق وسائل اهتمامه قدر توسل ايدرك صرف ايتدكلرى او ، همت بلندانه اوخدمت خداپسندانه‌دن صكره بودينده ضايعات وجودينه احتمال ويرمك وياخود علماسنه اعتمادسزلق كوسترمك پك عيب ، پك كناه اولور علمانك حفظ احكام دينيه خصوصنده ابراز ايتدكلرى اوبيوك همتلرندن ، اوعالى خدمتلرندن خبردار اوله‌جق قدر دخى معارف اسلاميه ايله مناسبت پيدا ايده‌مينلرك بنه اوعلمايه قارشى بروضع استخفاف آلملرى جهلك دركهٔ مكعبه‌سنه برنمونه اولمق لازم كله‌جكى كبى - يوقاريده عرض ايتديكم وجهله بر دسيسهٔ اهانتكارانه‌يه مستند دكلسه - طبقى كريوهٔ هلاكه دوشن برآدمك ، كنديسنه اوزانيلان دست تخليصه ياپيشمق خصوصنده تردد كوسترمسنى آكديرر .

شوراسنى‌ده سويله‌مه‌دن سوزيمزه ختام ويرميه‌لم كه مناقب عاليه‌لرندن برنبذهٔ اجماليه‌سى مقاله‌مزى طولديرمغه كفايت ايده‌رك مقدمهٔ كلاممزده شروعنه اوزنديكمز مقصوده ير براقامش اولان علما ايله مرادمز - سلسلهٔ بياناتمزك صورت انطباقندن دخى اكلاشيله‌جغى اوزره - « خير القرون قرنى ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم » حديث شريفنه ماصدق اولان صدر اسلامله تابعين وتبع

تابعين دورلرنده يتيشه‌ن محدثين ومجتهدين كرام حضراتندن باشلايه‌رق بو اثر كمالی تعقيب ايدن اسلاف كزيندن عبارت اولوب يقين زمانلرده بو حبل متين مساعی‌يی كوشه‌ته‌رك دين اسلام حقنده بيلمه‌مزلك ايله اطاله ايديلن السنهٔ مطاعنه جسارت ويردين علما محيط مباهاتمزدن خارجدر. صوكره هله‌بز ، كنديمزی ، اويله محفل احتفالك صف نعالنده بيله بر آرامق كستاخلغندن تبرئه ايدرز .

مصطفى صبری

فضيلت

فضيلت ؛ برنير تابان هدايتدركه لمعات حيات بخشاسی تماس ايتديكی صفحات قلوبی پيرايه‌دار مكارم ايلر .

فضيلت ؛ برسروش ناز پرور ملاحتدركه سيمای تابنده‌سنده مندمج محاسن بديعه‌يه عطف نكاه دقت ايدنلری آنجق ملكانه ادالر ، عارفانه ، اديبانه نيازلرله شبستان وصالنه قبول ايلر .

فضيلت ؛ برنسيم فيض آور جنتدركه نسمات اسحاری يالكز فردوس تقديسده هبوب ايدر ؛ كهوارهٔ ادبستانده اويويان ازهار لطيفه‌يه مروحه جنبان اولور .

فضيلت ؛ برجند علوی خصلتدر كه توجه ايلديكی قلاع محكمه‌يی شمشير قهر وشدتله دكل مفتاح عدالت ومسالمتله فتح وتسخير ايلر .

فضيلت برحاكم معالی شيمدر كه دائما (الحق احق ان يتبع) دستور قويمنه توفيق حركت ايدر ؛ حق وعدالتی صيانت ، باطل واعتسافی رد وتنكيل جهتنه كيدر .

نه‌حاجت ، بدرقهٔ شهراه هدايت ، مبلغ خصائل انسانيت ، رسول معالی منقبت افندمز بيله حكمت بعثتنی بيان صددنده « آنجق مكارم اخلاقی تتميم ايچون بعث اولندم » بيورمشلردر .

جناب ذوالجلالده (وانك لعلی خلق عظيم) نظم سبحانيسيله رسول ذيشاننك — وادئ ثناده — پك بيوك برفضيلت خلقيه ايله مفطور اولدقلرينی مع القسم بيان بيورمشلردر .

ايشته دين جليل محمدی ؛ بتون سعادات سرمديه‌يی كافل بولنان احكام عاليه‌سيله مكارم اخلاقك تعميم واتمامنه خدمت ايلر . رداءت اخلاق اجزای طينتنه سريان ايتمش ، هيئت اجتماعيه‌لرينك شيرازهٔ انتظامی بوزولمش اقوام وملل ميانه‌سنده نير فضيلتك نشر انواريله طباع امده متمركز ظلام سيئاتی ازاله‌يه چاليشير . دائما ملكات فاضله‌نك رذائل شيطانيه‌يه غالبيتنی تأمين ايده‌جك مسالك جليله‌يه ارشاد ايدر .

سعهٔ حال ، اعمار بلاد ، موانست وتمدن ، حفظ صحت حيات انجق نفوس بشريه‌نك محاسن اخلاق ، مأثر فضيلت وعرفان ايله متحلی بولنملريله حصولپذير اوله‌جغنی ، عكسی حالنده اخلاق رديئه انتشار ايده ايده هيئت اجتماعيه‌نك بيله شدتلی بر تزلزل اخلاقی‌يه اوغرايوب‌ده كونك برنده سقوط ايديورمسی ملحوظ ومحتمل بولنديغنی تبيين ايدر .

ذاتا بو برحقيقت مسلمه‌دركه طبايع بشريه حساً ، خلقاً يكديكريله ائتلاف ايدوب‌ده اتحاد ارواح حاصل اولمزسه آمال مختلفه‌يی اجرايه معروض بولنان اشباح بالطبع يكديكريله چارپيشير . كوجی يتديكی قدر — حق ، باطل نه اولورسه اولسون — آمالنك اجراسنه ممانعت ايدنلری ازمك ايستر . حتی بو فساد اخلاق سيئه‌سی انسانلری بودرجه‌يه كتيرركه ساكن اولدقلری او لطيف معمورهٔ فسيحه‌لر بيله باشلرينه طار كلير ؛ زندان كسيلير . ترك دياره مجبوريت حسنی بيله اويانديرر .

اذالم تتسع اخلاق قوم
تضيق بهم فسيحات البلاد

لكن اعتقادات حقه قلبلرنده جايكير اولمش وبوندن منبعث اوله‌رق بتون فضائل ومكارم ايله متحلی بولنمش اولانلر ؛ سعهٔ حالنده‌ده ، دم مضيقنده‌ده نره‌ده ونه‌زمانده بولونورلرسه بولونسونلر ابنای جنسيله خوش كچنمكی ، قباحتسز دكل انسانلری حيوانلری بيله اينجتمه‌مكی لازمهٔ مدنيت وانسانيت بيلمشلر ودائما بو حقيقت مستحسنه‌يی نشر وتعميمه وسيله اوله‌جق اسبابه توسل ايتمشلردر .

ايشته فضيلت ، معرفت سايه‌سنده‌دركه بر ملت اجدادندن توارث ايدوب كلكده بولنان عاداتنی ، مظالم واعتسافاتنی ، اخلاق فاسده‌سنی ترك ايده‌بيلمشدر .

جناب رسالتمأب افندمزك تعميم فضائل ، تتميم مكارم خصوصنده‌كی همم قدسيه‌لرينی شويله بر نظرهٔ امعاندن كچيره‌لم . كچيره‌لم كه حقيقت مسروده تماميله انكشاف ايتسون .

نسبلری بر اصله راجع اولديغی حالده ايكی يوز بوقدر سنه‌دنبری بينلرنده شدتلی برمعادات جايكير اولمش ايكی معاند قوی ودها بر خيلی قبائلدن مؤلف برامت جاهله ايچندن چيقه‌رق تعليم قانون فضيلت ايلين رسول امئ ذيشان افندمز حضرتلری اوقبائل متفرقه بيننده‌كی خصومت مستقره‌يی آز زمان ظرفنده نه‌كوزل رفع ايلمشدر . بر حالده كه متعصبين عربانك دها ايكی كون اول يكديكرينه قارشی پرورده ايلدكلری احساسات معادات بر كون صكره مأثر مؤاخاته انقلاب ايتمش ، عادةً ، عبادةً مألوف اولدقلری سيئات جهالت وضلالت زوال پذير اولمش ايدی . همم مقدسهٔ محمديه سايه‌سنده جزره ، خشونته ، جهالته ، عداوته ، مجادله‌يه ، ضلالته ، عصيانه ، تشتته ، خيانته ، فحشيانه ، وامثالی رذائله بدل نصفت ، ملايمت ، معرفت ، الفت ، سلام وامان ، هدايت ، طاعت ، جماعت ، امانت ، عفت كبی فضائل قائم اولدی . اواقوام متفرقه ؛ اخلاق محمديه ايله متحلی ، كريم الشيم برامت نجيبه اولديلر . قال الله تعالى عز وجل : [واذكروا نعمة الله عليكم اذ كنتم اعداء فالف بين قلوبكم فاصبحتم بنعمته اخوانا]

يالكز قبائل عرب دكل دين مبين محمديلريله متشرف بولنان خيار امم هپ محاسن اخلاق ايله تزيين ذات وصفات ايتديلر .

مجرد توفيق باری وهمم پيغمبری ايله حصولپذير اولان بونجه مأثر فضيلت ؛ دين جليل اسلامك برمنهج سعادت اولديغنه ، شارع مباركنك حسن سيرتنه ، صفوت وجداننه ، كمال سياستنه دال برطاقم براهين ساطعه تشكيل ايتمزمی ؟ كرك تاريخده ، كرك سير محمديه ، احاديث سنيه و آيات قرآنيه‌يه مراجعت ايدلدكده منكشف اولمسی طبيعی بولنان حقايق مسروده‌يه قارشی جاهل ويا متجاهل بولنان بعض اجانب ؛ امر دينك آنجق سيف وترهيب سايه‌سنده تكمل ايلديكنه قائل اولمشلردر . فقط روايات ونقول صحيحه ايله ثابت اولان سير محمديه‌يه مطلع اولانلر بيليرلر كه :

رسول امئ مكرم افندمز حضرتلری مكهٔ مكرمه‌ده دعوای نبوته قيام بيوردقلرنده نه اويله برصاحب شكوه وسطوت ايديلر ؛ نه‌ده عشيرتنه اعتمادلری وار ايدی . تك باشنه اويله بر جماهير امم ايچنده دعوای نبوت بيورديلر كه الك اوكجه ذات محمديلرينی تكذيبه قيام ايدن ، شدتله اثر عداوت كوسترن ، كونا كون اذا وجفالريله اوزرينه تسليط اشرا ايلين كندی عشيرتی اولمشيدی . حضرت ايسه خصماسنه سل سيف ايله دكل صدق دعواسنی مؤيد معجزات وبراهين اقامه‌سيله ، ايراد مواعظ وممكن مرتبه تأليف قلوب ، تبليغ اوامر ، تحذير نواهی ايله مقابله ايتمشدی . بوحال ايله اون سنه قدر برمدت مرور ايتمشدی كه مدت مذكوره ظرفنده حضرت هيچ برفردك اراقهٔ دمنه فرمان ايتمامش ، يالكز [لا اكراه فی الدين قد تبين الرشد من الغی] و [يا ايها الذين امنوا عليكم انفسكم لا يضركم من ضل اذا اهتديتم] و [ومن كفر فعليه كفره] كبی آيات كريمه‌يی تلاوتله اكتفا بيورمشلردر .

صوكره فرمان الهی ایله مکه‌دن مدینه‌یه هجرت بیوردقلرنده همان مسلك قدیملرینی التزام بیورمشلر، اوراده‌ده کرك اهل مکه و کرك اهل مدینه وطوائف عربدن برجم غفیر، ذات هدایتمآبلرینه اتباع ایتمشلردی. آرتق شریعت غرای احمدیه‌لرینی پیاپی عقول سلیمه، طباع صحیحه اربابی قبوله مسارعت کوسترمکه باشلامشلردی.

لکن عقول سلیمه اربابی نظرلرنده درجهٔ بداهتده ثابت اولمشدی که مخالفین عربان، معاندین مؤمنان آرتق کونش کبی باهر بولنان براهین ومعجزاتی، مواعظ وارشاداتی قبوله مسارعت کوسترمك شویله طورسون فرصت بولدقجه حضرت پیغمبر واصحاب کرامنی ایذاء خصوصنده هردرلو مکاید مکروهه، معاملهٔ اشرا پسندانه، خاطر وخیاله کلمز اضرار دولابلری ابداعندن بیله چکنمدکلرندن آرتق بونلره قارشی رفق ایله معامله؛ تزیید طغیان، نظر مؤمنینده امردینی تشویشدن باشقه برشیٔ انتاج ایتمیه‌جکدر. وبوکا مسامحه کارانه مقابله‌ده بولنمق موافق حکمت وسیاست دکلدر.

ایشته بوهنگام عناد وایذاده ایدیکه شارع قوانین فضیلت، مؤسس نظامات مدنیت، پیغمبر علوی همت افندمز حضرتلری اذن وفرمان الهی ایله اوته‌دنبری التزام بیوره کلدکاری مسلك ترغیبکاریلرینی جهاد وترهیبه تحویل بیوردیلر. مقصد رسالتپناهیلری ایسه اوخصمای بلاهت انتمایی، او اعدای فضیلت واسانیت اشرایی صراط مستقیم صلاحه، مدنیهٔ سعادت وفلاحه ارشاد بیورمق، عناد وفساد تخملرینی اساسندن قلع ایتمك ایدی. عون وعنایت باری ایله برجمعیت قلیله اولدقلری حالده بومقصد عالی‌یه موفق‌ده اولدیلر. اقصای شرقه قدر نشر انوار فضیلت، ایصال احکام شریعت بیوردیلر.

یالکز شوراسیده انظار حقیقت جویانه‌دن دور طوتلمامليدرکه دین مبین اسلامده مشروع اولان جهاد، شرایع متقدمه‌ده اجرا اولنان جهاد ایله قارشیلاشدیرلدقده جهاد محمدینك خیلی تخفیفاتی اشتمال ایلدیکی، قواعد عدل وشفقته رعایتله ایفا ایدلدیکی‌ده تسلیم اولنور حقیقت؛ بومرکزده متجلی اولدیغی حالده بعض اجانبك ایراد ایتمك ایستدکلری شبهات؛ آرتق شایان قبول واعتنا کوریله‌مز.

خلاصه شریعت مصطفویه؛ فضائل ومکارمك رذائله غلبه‌سی اسبابنی تأسیس واحضار ایلمشدر.

حسین حازم

ترقی

افراطدن ده، تفریطدن ده توقی ایتمه‌لی یز

بوکون حکومت اسلامیه‌نك حوزهٔ منجیه‌سنه داخل اولان، عثمانلیلق صفت ممتازه‌سیله افتخاره نفسنده حق کورن بیوك کوچك هانکی برفردك مطالعه‌سنه مراجعت ایتسه‌ك، فکر واملنی تفحص ایلسه‌ك نتیجه آنجق برنقطه‌یه انحصار ایدر: ترقی!. شبهه ایدیله‌مزکه، نفع وضررینی آز چوق دوشونوب تقدیر ایده‌بیلن هر انسان:

میاه راکده‌یه دوندیکز برازده آقك
سچلمسونمی یا آرتق سیهله فرقی آقك
چلنك مسعدتی فرق افتخاره طاقك
چالشمیوب اوطورانلرده ذل ویأسه باقك
اوطورمیوب چالیشانلرده عزوشانی کورك

زمیننده زمزمه پیرای شوق مباهات!. اوت، هر جزئمز، حتی هر جزء حقیرمز ایچون بوکون اقصای تمنیات یالکز بودر. نه شایان تبجیل برآرزو، نه تقدیسه سزا برحال. فقط، آه!. فقط تصور اولنان، توسل ایدلمك ایستنیلن اسباب پك متخالف؛ ذهنلره طورغونلق کتیره‌جك درجه‌ده چاپراشیق!.

ادواراولینمزه، سوابق فاخره‌مزه انعطاف ایدن نظرلر، بیله‌مم که نه‌دن بوقدر تغافل کزین!. افکار ومیلانده‌کی شدتلرینی پك طبیعی کورمك، برازده نقصان تتبعه حمل ایلمك زمرهٔ ممتازهٔ شبابمزدن، او استقبال خادملرندن

صرف نظر، کزیده برقسم شیوخمزده‌ده آوروپا تمایلاتی، هم‌ده افراط درجه‌ده حکمفرما! اوافکار منورهٔ شبانه اتباع، اوآرای ثابتهٔ شیوخه اعتماد جائز ایسه آوروپا مشق تقلید اتخاذ ایدلمیه‌جك اولورسه بزم ایچون نه ترقی‌یه، نه‌ده فلاحه امکان متصور! مدارسمزك، مکاتبمزك اصلاحی آنجق آوروپای تقلید ایله تیسر ایده‌جك!. تجارتمزك، صناعتمزك، فلاحتمزك تکملی حصراً آوروپایی پیش نظر امعانده بولندیرمقله قابل اوله‌بیله‌جك!. بو قدرده دکل، مأکولات ومشروباتجه، حرکات وقیافتجه، طرز وآداب معاشرتجه‌ده آوروپالیلره بکزه‌مك بزجه پك ضروری!. بوبولده‌کی فکرلر، بو یولده‌کی رأیلر قابلمیدرکه، خاطرلره برشاعرمزك:

اولدورمه‌ده‌در آه بزی آوروپا دردی
برآوروپالی کورسه بوحالاتی کولردی

بیتنی کتیره‌سون؟

برفرقه، فقط بالنسبه برفرقهٔ قلیله ایچون‌ده بو صورتك عکسی ملتزم. آنلرك فکرلرینه، آنلرك رأیلرینه احالهٔ کوش اعتبار ایلمك لازم کلیرسه آوروپایی خریطهٔ عالمدن بالکلیه سیلوب چیقاریویرمك اقتضا ایدییور! او افکار وآرایه کوره آوروپا صفرالید، هیچمی هیچ برشیئه مالك دکل!. برمزیت ومعرفتی وارسه اوده حصراً بزدن آلدیغی برزه صاتمقدن عبارت. اره‌ده نه مسافه‌وار، نه‌ده او مدید مساعی، او محیر عقول وسائط داخل حساب!. بحثك بوجهتی‌ده بالطبع تفریطه منجر اولیور.

محتاج ایضاح اولمیان حقیقتلردندرکه، بو تضاد برطرف اولمدقجه؛ بواختلافات برنقطهٔ معتدله وسالمه‌ده توحید ایدلمدکجه ترقی یولنی طوتمق نصل قابل اوله‌بیلیر؟. بوکشمکش واختلاف دوام ایدوب کیتدکجه شاهد نازنده ادای ترقی‌یی برکوشه‌جکه چکلمش، کوسکون برحالده کورمك بزلر ایچون پك طبیعی دیمك اولمازمی؟.

ادنی برملاحظه ایله همان هرکسك تصدیق ایده‌جکی برکیفیتدرکه، نه زمان ونره‌ده بولنسه پك عادی برتشبث بیله برسببك وجودینه وآز چوق غیرته لزوم کوسترر. هنوز تصورده، هنوز قوه‌ده اولان براملدن سببسز، غیرتسز ثمره بکله‌مك او واهی خیاللردندرکه، هیچ بر زمان وهیچ بریرده طبیعتك اویله برسماحت ابراز ایتمیه‌جکندن امین بولنمالیدر. براز درینجه دوشونوب‌ده بو حقیقت درپیش ایدیلنجه، بیوك برجمعیت، مأثر اجتهاد وکمالاتیله کندینی زمان زمان بتون جهان انسانیته طانتمش مفخم برملت ایچون شوبولندیغمز عصرك شان واجلالنه لایق بریولده ترقی‌یه حاضرلانمق، مدلول صحیحیله ترقی اساسلرینی وضع ایتمك نه‌قدر اسبابه احتیاج کوستره‌جکی؛ بوبابده نه‌قدر غیرتلر، همتلر صرفی لازم کله‌جکی کندیلکندن تعین ایدر.

اوچ کشینك برآره‌یه کلوب‌ده ترقیات صحیحه‌وسائلی دوشونه‌مدکاری، بودرلو برحرکت وتشبثك بادیٔ فلاکت صایلدیغی برزمانده حساس ودقیقه شناس برشاعرمز، خیاله قاپیلان بعض کنجلری:

شبان وطن!. سعی ایدك احرار ایله یوقسه
موهوم‌قالیر بزده مسمای ترقی
دعوا کزی اثبات ایدك آثار ایله یوقسه
برفائده ویرمز قوری دعوای ترقی

اخطاریله ارشاد ایتمك ایستمش‌ایدی. المنة لله تعالی شکل حاضر اداره‌مز، طرز حیات اجتماعیه‌مز شمدی اومانه‌لری، اوهائله‌لری تخیله‌ده مساعد دکل پیش انظار انتباهمزده آچیلان ساحهٔ اجتهاد، حتی سوق خیال ایده‌میه‌جکمز درجه‌ده واسع. چالیشیورز، چالشمق ایستیورز. یالکز طریق صوابی، منهاج سعادتی تعیین وتمییزده یا کیلیورز. بوحرکت واستعجالمزله اوشاعر کزیده بیانمزك بواخطارینه، بویولده خالصانه ارشاداته هرزماندن زیاده بوکون محتاج برحالده بولنیورز.

کاشانهٔ آمال وترقیاتمزی الی الابد تزلزل واندراسدن مصون اوله‌بیله‌جك براساس متین اوزرینه وضع ایتمك ایسترسه‌ك، هرشیدن اول وهرشیدن زیاده نظردقتمزی

شو ایکی مهم نقطه‌دن بر لحظه آییرمامالی‌یز : اسلامیت عثمانلیلق ، بزی زلال حکمت ومعرفته قاندیره‌جق ، قابلیات فطریه‌مزه ، احتساسات معالی جویانه‌مزه فیض وانبساط بخش ایده‌جك ، نظر یار واغیارده قدر وموقعمزی اعلا وتحکیم ایلیه‌جك بوایکی منبعدر .

مابعدی وار

خلیل ادیب

سیاست شرعیه

۲

مقاله‌مزه اساس اتخاذ ایتدیکمز آیت کریمه‌نك بر فقره‌سنده « واذا حکمتم بين الناس ان تحکموا بالعدل » بیوریلیور .

بین‌الناس وقوع بوله‌جق حکملر یا حقوق یا حدوده متعلقدر . حقوقه متعلق اولان قسمنه « معاملات » حدوده متعلق بولنانه « عقوبات » دینور . عقوبانده یا مقدر اولور یا غیر مقدر اولورکه ایلریده تفصیل ایده‌جکز .

*
* *

بشریتك عدل وحقانیت دائره‌سنده یشایه‌رق قوت و اقتدارلرینی یکدیکرینك حقوقنه تعرض کبی هیئت اجتماعیه‌نك حقوقنه مضر برصورتده سوء استعمال ایتمه‌ملری قواعد شرعیه مقتضاسندن اولوب فقط طبیعت بشریه‌نك تخالفنه نظراً بر هیئت بشریه ایچنده ارائهٔ دمه ، ایقاع مضرته مستعد اشخاصك فقدانی ادعاسی محال وبوصورتله افعال جنائیه‌نك سلسلهٔ بشریت ایچندن قلع وقمعی غیر قابل اولدیغندن شئونات مدنیه‌نك بر انتظام ومکملیتده تمشیتی ضمننده ارباب جنایتك درجهٔ تعدی وجرملرینه نسبةً تأدیب وتجریملریله امثالنه عبرت مؤثره اولمق و مستعد جرائم اولان اشخاص بدطینتك ایقاع مضرتنه برسد چکه‌رك حیات بشریه‌یی تحت امنیتده بولندیرمق ایچون قوهٔ عدلیه‌نك درجهٔ لزومی آشکاردر. آنك ایچون عقوباتسز، قوهٔ عدلیه‌سز بر دولت تصور ایدیله‌مز .

آسایش عمومیه‌نك رخنه‌دار ایدلمه‌مسی ایچون افعال بشریه‌نك مابه التطبیق اولمسی لازمکلان قوانین هر دولتده موجود ایسه‌ده بونك صور تطبیقیه‌سی اهالینك سویهٔ عرفانیه ومحیطنه نظراً اختلاف ایدر . وبو اختلاف اساس مقصده نظراً اولمدیغندن قوهٔ عدلیه‌نك نه تکملاتنه مانع ونه‌ده درجهٔ لزومی حقنده‌کی فکر حقوقی‌یه حائل اوله‌بیلور .

تأسیسات اجتماعیه‌نك بر قوهٔ تشییدیه وبر رابطهٔ حقیقیه‌سی دیمك اولان قوهٔ عدلیه جریان حقوقك بر صورت سالمه‌ده تأمیننه خادم و بشریتك مکلفیت اجتماعیه ومنافع خصوصیه‌لرینی شامل اولمغله هردرلو مداخله‌دن وارسته و امین اولمسی ایچون ممالك متمدنه‌ده ادارهٔ عدلیه ادارهٔ ملکیه‌دن تفریق قلنمش ومحکمه‌لره استقلال تام ویریله‌رك وجدان حکام سربست براقلمشدر . فقط بوسربستی ینه شریعت وقانون دائره‌سنی تجاوز ایتمه‌مك شرطیله‌در . بلکه حکامك شریعت و قانون دائره‌سنده ویره‌جکی حکملر تعرضدن مصون ومحاکم مداخله‌دن آزاده معناسنه‌در .

بناءً علیه قوهٔ عدلیه‌نك وجودی محافظهٔ حقوقه مستند بولندیغندن وحیات بشریه شرع وقانونله تکافل عمومیه تحتنده امین برحالده اولمغله هرکس حق حیاته مالك اولوب ، حسن صورتله حیاتنی استعمال ایتمه‌سی لازمدر .

مادامکه موجودیت حیاتیه‌نك ادامهٔ محافظه‌سی آنی حسن صورتله استعمال وتأمین محافظه‌سنه اهتمام ایله اوله‌جق حق حیاتی بیلمکلکمز اقتضا ایدر .

اویله ایسه حق حیات نه‌در ؟

حق حیات دیمك، یشامق حقی دیمکدر. هرکس حق حیاته مالك وحیاتی تعرضدن مصوندر .

فی‌الحقیقه پیشگاه بصرکزدن دوداقلری اوزرنده خفیف بر تبسم اثری کوزلرنده برنور ابتسام ومعصومیت پارلایان و رسام قدرتك نظربا ، معجزنما بر اثری اوله‌جق نمونهٔ تناسب وملاحته مالك برشکوفهٔ دلربای حیات کچیریکز . ایشته بونده حق حیات وار ! دها ایلری کیدیکز . هنوز مشیمهٔ مادردن قوپارق ایلك آدیمنی سطح حیات اوزرینه قویمامش برجنینده‌ده حق حیات کوره‌جکز .

واقعا بروقتده ارتکاب جنایتده بولنانلر حقنده مجرملری عربه‌لر آرقه‌سنه باغلایوب سوروکله‌مك ، دریلرینی یوزمك کبی جزالرله تمامیله حق حیات محافظه ایدلمیوردی . فقط دماغ بشریت فکر مدنیت ایله تنور ایتمك استعدادنده بولندیغندن وکندیلری میاننده فکراً دیکرلرندن عالی یرادلمش آدملرده ظهور ایدرك بواخلاق حیوانیه‌یی تعدیل مقصدیله برطاقم اقوال حکیمانه نشریله تأسیس مدنیته چالیشلمش ایسه‌ده فائده ینه بردائرهٔ محدوده ایچنده قالمش ایدی . بونلرك اصلاحی ایچون طرف الهیدن مرشدلر، معلملر کوندریله‌رك بودرسخانهٔ عالمده تعلیم اخلاقه باشلانلدی . فکر بشری آغیر آغیر تنویر ایدرك بشریت مصباح عالیٔ مدنیتی ایقاد ایله تاسیس مدنیته موفق و بونك برنتیجهٔ طبیعیه‌سی اولمق اوزره هرکسك حق حیاته مالکیتی وتعرضدن مصونیتی آکلاشلدی . بنابرین هرفرد حق حیاته مالکدر وبوکا تعرض اولنماز .

برشخصك حیاتنه تعرض کیفیتی ایسه یا کندی ویا آخری طرفندن اولور. آخری طرفندن اولدیغی تقدیرده یامتعرض علیهك امریله اولور یاخود بشقه برصورتده اولور . ناصل اولورسه اولسون نظر شرعیده جمله‌سی مردود وهیئت اجتماعیه نظرنده‌ده مذمومدر . مثلا بن یاشامق حقنی حائز یشایه‌جغم . بم حیاتمه تعرض اولنماز. اولنورسه متعرض پنجهٔ قانونه کرفتار اوله‌رق جزاسنی کوره‌جکدر . بوسببه بناءً جزا قانون نامهٔ همایونی برقاتل متعمدی اسباب ثبوتیه‌یه مبنی تجریم وحکم واقعك قضیهٔ محکمه کسب وتصدیق عالی‌یه اقترانیله اعدام ایدر . آنك وجودینی خریطهٔ حیاتدن سیلر . کرچه او قاتلده برحق حیاته مالك ایدی . مادامکه بشقه‌سنك حیاتنه تعرض ایتدی معصومیت حیاتیه‌سی ادامه ایدلسه آرتق اوله‌ماز. آنك افنای وجودی منفعت عامه ومعدلته ، مستنددر . بوقانوناً بویله اولدیغی کبی احکام شرعیه‌مزده‌ده بویله‌در . آنك ایچون قصاصده حیات واردر کلام حکمت مشحونی طوغریدر . چونکه برقاتل قصاص ایله محکوم اولمسه احتمالکه جرمی نسبتنده مستحق مجازات اولمدیغی ایچون سائرلرینکده حیاتنه تعرض ایتمك ملاحظه‌سنه ودلائل سائره‌یه مبنی انتظام عالم ایچون کندیسی اوصورتله مؤاخذه اولنمق لازمدر .

بزم احکام موضوعهٔ قانونیه‌وشرعیه‌مزه نظراً مبدأ حق‌حیات ؛ جزا قانونامهٔ همایونك ۱۹۲ — ۱۹۳ نجی ماده‌لرنده واحکام فقهیه‌ده اسقاط جنین حقنده تعیین مجازات ایدلمسنه کوره رحم مادر اولدیغی آکلاشیلور .

جزا قانونامهٔ همایونه شرح یازانلر مع‌التأسف عموملیه دینیله‌جك صورتده مواد مذکوره‌نك تشریحنده حق حیات جهتی مسکوت عنه براقمشلر ویالکز نظریات جزایه دائرخامه‌ران تفصیل اولان اجنبی مؤلفلرندن بری روما حقوقندن بحثله اسقاط جنین خصوصنده یالکز میراثدن محرومیت جهتنك حق حیاته مستند بولندیغنی نظر مطالعه‌یه آله‌رق تعمیق تدقیقاتده بولنمش ایسه‌ده اسقاط جنین حقنده قانون جزاده تعیین مجازات ایدلمسنه نظراً یالکز میراثدن محرومیت جزاسیله اکتفا اولنمسی حق حیاتی تمامیله محافظه معناسنه آلنه‌ماز .

بزم احکام شرعیه‌مزده ایسه زوجك اذنیله اولمدیغی تقدیرده میراثدن محرومیت جهتی کورلمکده ایسه‌ده

بونکله برابر بر نوع مجازات نقدیه دیمك اولان «غره[۱]» دنده فاعلی معفو طوتلمیه‌جغندن تمامی حق حیاتك محافظه ایدلدیکی وبونکده موافق معدلت اولدیغی تظاهر ایدر.

حیات انسانلرك کسب یدی دکلدر. بوسببه بناءً هیئت اجتماعیه افرادندن برینك کندی نفسنه سوء قصده صلاحیتی اولمدیغی کبی بشقه‌سنه امر صورتیله‌ده شعلهٔ حیاتی انطفا ایتدیره‌ماز. چونکه نفسده احلال واباحه جائز دکلدر. برشخص کندی نفسنه سوء قصد ایتمسیله مجازات قانونیه‌یه دوچار اولمزسه‌ده بویله بر حقی سوء استعمال ایتمسی نظر استحسان ایله کورلمك شویله طورسون شرع واخلاق نقطهٔ نظرندنده تقبیح ایدیلور. شوقدرکه برکیمسه‌نك آخره امر صورتیله نفسنی اتلاف ایتدیردیکی حالده آمر متلف ایچون برجزایه محل قالمامش ایسه‌ده مأمور جزادن قورتیله‌ماز. حتی احکام شرعیه‌ده برکیمسه دیکرینه دمنی احلال صورتیله قتله امر ایدوبده مأموره قتل ایلسه شائبهٔ شبهه‌یه نظراً قصاص مندفع اولسه بیله دیتله محکوم اوله‌جغی کبی دمنی صاتمق صورتیله خاتمهٔ حیات جهتنه کیدلمش ایسه جزای قصاصدن تخلیص کریبان ایده‌من.

برآدمك کندی نفسنه سوء قصد ایتمسنه [انتحار] دینور. ملیونلرجه عفتی محو ایتمش اولان بوانتحار بزده میدان آله‌مامش وآله‌من. چونکه منسوب بولندیغمز قوم نجیب ترك صیت جلیل نبوتی ایشیدیر ایشتمز ناموسکارلق، صداقت، متانت، عفت کبی جلائل اخلاقیه ایله سائر اقوامدن تمیز ایتمشدر.

کندیلرینی بیلمیان ویاخود بیلوبده لایقیله محاکات فکریه‌یه مالك اوله‌میانلرك قزاندقلری سوء شهرتدن تطهیر ساحهٔ عصمت مقصدیله کندی نفسلرینه سلاح تعرضی چکه‌رك خطوه انداز ضلالت اولملری هیچ بروقت آثار مدنیتدن عد اولنه‌ماز.

برآدم اوله بیلورکه، بر فلاکت عظیمه‌یه دوچار اولور. حجاب وخجالتندن هیئت اجتماعیه ایچنده بولنه‌میه‌جق بر حاله کلور. ویاخود فقیر اولوبده احتیاجات دست آهنینی آلنده زبون بر حالده بولنه‌رق بونلردن مأیوس ومتأسف اوله‌رق انتحار ایدر.

یشامق کندی حقی دکلمی؟ وارسون آنی کندی الیله افنا ایتسون. بوعادتا برشخصك کندی ملکنده تصرفی کبی دکلیدر؟ کبی ذهنه برسؤال تبادر ایدرسه‌ده هرکس حق حیاته مالك اولمقله برابر اساس حیات انسانلرك کسب یدی محصولی بولنمدیغندن نفسنه سوء قصده مختار دکلدر. بو، هرحالده ارادهٔ بشر خارجنده احسان بیوریلان برنعمت عظمایی ازاله‌دن باشقه برشی اولمدیغندن شایان تحسین کوریله‌من.

مشاهیر حقوقیوندن موسیو (فرانق) فلسفهٔ حقوقه دائر یازدیغی فرانسزجه اثرینك ۱۰۷ نجی صحیفه‌سیله آنی ولی ایدن صحیفه‌لرنده بوجهتلری قسماً بیان ایتدکدنصکره دوئللو ایدنلر ایله انتحار صورتیله افشای وجودده بولنانلر حقنده‌کی حقوق مذهبیه‌دن اسقاط جزاسنی تنقید ایله برابر افعال مذکوره‌یه روی مماشاة کوسترمکده ایسه‌ده عجبا جهت اخلاقیه‌دن احوال معروضه‌نك تحسین ایدلدیکنی نه‌دن بیان ایتمیور؟

مؤلف مومی الیهك تنقیدات واقعه‌سنه قسماً اشتراك ایله برابر دیرمکه فی الحقیقه نفسنه سوء قصددن چکینمه‌مش برشخصك ولوکه سائرلرینه برعبرت مؤثره مقصدیله اولسون نعشنی مراسم دینیه و احتفالات لازمه‌دن محروم براقه‌رق دفنی جهتنه کتمه‌مك صورتیله منزلهٔ قصوای حقارته تنزیل برجزا اوله‌میه‌جغی کبی سائرلری ایچونده بر درس عبرت تشکیل ایده‌من.

او شخص ایچون جزا دکلدر. چونکه برمرض روحینك تحت تأثیرنده اوله‌رق کندی کندینی افنا ایتمش وحسیات جسمانیه ازهاق روح ایله مرتفع اولمش اولان برجسدك تجریم وتجزیه‌سی موافق عقل وحکمت برتدبیر دکلدر.

سائرلری ایچونده عبرت مؤثره اوله‌ماز. چونکه ذاتاً کندی نفسنه سوء قصدی تصور ایدن برشخص ایچون بونصل موجب انتباه اولور؟!

تفصیلات مبسوطه‌دن منفهم اوله‌جغی اوزره انسان حق حیاته مالك اولدیغی کبی مقابلنده برده وظیفه‌سی واردرکه اوده حیاتی حسن صورتله محافظه واستعمال ایتمسیدر.

حق مقابلنده وظیفه طانیمیانلر دوچار مجازات اولورلر.

چونکه برشخصك یاپدیغی فعلندن مسئول اوله‌مسی قبول ایدلسه شیرازهٔ هیئت بشریه دوچار تزلزل اولور.

ایشته وظائف بشریه بیلنملی وآکا کوره توفیق حرکت ایتملی‌که حقوق مشروعه‌دن تمامیله مستفید اولنسون.

مابعدی وار — ابن حازم: فرید

[۱] غره؛ بشیوز درهم کوشدن عبارتدر. بونده جنینك ذکور واناثدن اولمسنده فرق یوقدر.

عروة الوثقی

بولندیغم دائره، محیط، محیط علم و ادبدر. شو دائرهٔ علمیه‌نك بکا اشراب ایتدیکی افکاری بسط ایتمك ایسته‌رم:

ادوار حیات چوقدر. صباوت، شبابت، رجلیت .... الخ دیه تقسیم ادوار ایدنلر برنقطهٔ نظر صاحبیدر. اوله‌بیلورکه شباب بیله اقسام عدیده‌یه انقسام ایدر. بزده برعرض مفارق اولان دم شبابت پك لاقید کچیریلیور. اکابر بشر اکثریتله عنفوان شباتی ایی کچیرنلردر. بدبخت او شخصدرکه قدمهٔ اولای رشده

باصارده رشادیاب اوله‌ماز. اوقدمه تحتنده محظور اولان کمین سفاهته دوشر. دوشمه‌مه‌نك چاره‌سی، حبل متین دینیه، عروة الوثقی یه اعتصامدر.

برکنج نه‌لر یاپماز نه‌لر! فقط جدی اوله‌رق کلشن معرفتده بیومش برجوان ایسه مزرعهٔ ملته برنهال خیر دیکر.

کلشن معرفت مکتبدن بشقه برشیمیدر؟ خیر! دیکیله‌جك نهال خیر مکتبدن نبعان ایدن نهرالحیاتك قوهٔ نما بخشای سایه‌سنده شاخ وبرك صالار. تمسك بالحبل، اعتصام العروه، مکتبك، او فیضخانهٔ خیرك اللرمزه تودیع ایتدیکی مکانت لایموتانه سایه‌سنده تیسر ایدر.

ساحه‌سنده بیودیکمز او دارالخیرك بلند همتلره ویرمکده برثانیه تأخر ایتمدیکی حال، اومکانته صاحب اولان ال، او اله محل اولان انسان نه معوددر.

ماضی‌که موجدك تعبیریله اصلاً برموت ابدیدر. شعلهٔ معرفتله منورسه نظر خیال اوکنده خنده‌نمای صیانتدر. ماضیده برزماندر، تجدد ایدر حال اولور، حضور بولور. دوشونورسه‌ك بز او ماضیده اولو ایدك. مشکات قدرتك برقبضه خاکه عکس ایتمش پرتویله حیاته جلوه‌کاه اولدق. جسدمزك هرجزئی کیدر ماضی اولور. فقط بز حاضرز. حالبوکه بردقیقه‌لق حضور بردقیقه صوکنده ماضی اولمیورمی! آمان یارب! اشیا حال ماضیسنه عودته نه‌قدر شتابان؟

ذهنم، آزادهٔ غوائل دینیه اولدیغی زمانلر بویله دوشونورم. ذهنم عمومده اصله اولان بو رحلتی شخصمه‌ده اثبات ایدر. دیرکه: سن‌ده ماضیده محروم زندکانیدك، ظن ایتمه‌که عمرك کچرده سن طوررسك! زنهار عمر معمرله قائمدر. برینك ماضی‌یه انقلابی توجهی دیکرینی ده آلیر سوروکار، کتورور. ایمدی سن هرلحظه ماضینك قبر مظلمنه خطوه آتیورسین‌که وارلغکی سبق ایدن موت، عدم ینه برکون سکا ملاقی اوله‌جقدر.

یا زمان نه دهشت ! فقط ذهنم ، بکا اللهك ودیعهٔ کبراسنه اولان او رهبر حقبینم لطیفه سویلیور، حتی بو موعظه‌یی استدلاله مراجعتله سویلیور. کورورم : هرشی زوال ایچنده‌در . موجه‌زندر . بوکون یتشملك بر وجود حفرهٔ ارضه کیرر . ایکی کون صکره اثری کوروئمز اولور . بوکون معصوم طوغان بوهنکام ولادت تهدید زوال ایله لیل ظلمتداری سیاهپوشدر . بو معصوم اون بش سنه نم صفاده آرامکزین اولدی . حیف که شو ایشتدیکم دلخراش آواز ، ایشته پنچهٔ فنایه دوشدیکنی خاکیلره اعلان ایدییور . سکنهٔ کره‌یه :

سزکه بوکون باغ حیاتك ذی‌حشمت بر شجره‌سی بولنیورسکز . امین اولیکزکه صرصر تخریب ایله معقبسیکز ! طوریکز ! طوریکز ! دست قدرت سزك ایچون برموقع تعیین ایتدی ، برزمان تقدیر ایتدی . اوزمان ختام بولور . متعاقباً اوموقعی کوررسیکزکه رهین تزلزل ، قرین انقلاب اوله‌جقدر .

ایشته شوصورتله مخاطبات نفسیه‌سنی فلسفه دائره‌سنه کتورور . حکمت « فلسفه » که علل اشیایی آرار ، اعراض وحادثاته مصدر اولدیغنی کوسترر و مقام اشیا و اعیانی تدقیق ایتمش کورینور .

کافهٔ ماده وعالی فوقنده مبدأ اول اولمق اوزره ذوالجلال اقدس حضرتلرینی قبول ایدر .

اوت ! ماکنهٔ عوالم مشیت بارینك نظارتیله حیرتفزا ، بی‌همال نه‌قدر بدیعه‌لر اظهار ایدر .

سبحانك ای مؤثر کل .

عقل انسانی اشیایه انفاذ نظر ایده‌رك کورمشدرکه حضرت حکیم ذوالکرام انجام مقدرده برشی یوق ایتمامش ، قدرت لم یزلیه‌سنی اکلاتمق مقصد عالیسیله یالکز تحلیل وترکیب کبی اشیایی آنجق شکلدن شکله قویمشدر . افعال وحرکاتیله‌ده کان ارض ومافیهایه حکم وتسلطه انسانلری موفق ایتمشدر .

مابعدی وار

مشیخت مکتوبی قلمی خلفاسندن
معمار زاده
محمد علی

تدریسات ومدارس

—

مابعد

دین مبین اسلامیت که : هیچ برملتك تطبیق ایده‌میه‌جکی ، هیچ برقومك تعقیب ایلیه‌میه‌جکی برطرز تکملده تمامیٔ مساوات قوانینی اوزرینه استناد ایتمشدر ؛ بوقانون مساواتی بتون مسائل حیاتیه‌مزه تشمیل ایتدیکی حالده یالکز ارباب علمی خارج براقمشدرکه آنلرك سائرلریله مساوی اوله‌میه‌جغنی بیلدیرمش و آنلره رجحان وفضله برمزیت ویرمشدر . بوحقیقتك ایجابات لازمه‌سی اوله‌رق عموم انظار امت بومزیتی اکتسابه منعطف اولمش وبتون افکار مسلمین ، ارباب فضل وعلمه متوجه بولنمشدر .

دین قویم احمدی که : ادیان سائره کبی یالکز اعتقادیات وعباداته منحصر اولمیوب بتون حادثات اجتماعیه‌مزی دخی هرعصرده حکمی جاری هرزمانك احتیاجنه کافی قوانین متینه ایله تحت تأمینه آلنمشدر ، کرك عبادات واعتقادیاتك وکرکسه اجتماعیاتك متوقف بولندیغی بتون علوم مدونه‌یی‌ده ساحهٔ تصرفنه کچیرمشدرکه بوحقیقتك‌ده نتایج طبیعیه‌سی اوله‌رق ساحهٔ وسیعهٔ اسلامیت نور فضل وکمال ایله طولمش وعلماء دین بر فیلسوف مدقق ، برحکیم ذوفنون اولمشلردر .

ایشته مسلمانلرك دینه ، دینك علمه ، حکومتك ارباب علمه اولان مربوطیت متقابله‌لری ایجاباتی نه‌رده‌ده برعالم یتشمش ایسه بتون علوم مدونه‌یه بذل اجتهاد وتشمیر ساق اهتمام ایتمش ونرده برحکومت اسلامیه تشکل ایتمش ایسه علمایه استناد ایلمش ونه‌رده‌ده احکام دینیه‌سنه واقف برمسلمان بولنمش ایسه دیننه مربوط اولدیغی قدر علوم وفنونه‌ده مربوط بولنمشدر . شهراه ترقی‌ده بویله دین کبی بررهبره ، برقوهٔ ترقی‌یه مالك اولان مسلمانلر هرزمانده بتون کمالات علمیه وفنیه جهتندن دنیانك اك مترقی قومی اولمسی لازمکلیر کن بوحقیقتی برچوق اسباب سیاسیه تأثیریله وا حیفاکه بش عصر قدر محافظه ایده‌بیلمش وعالم علم اسلامیت موجودیت سیاسیه‌سی کبی درین برانحطاطه ، آجینیر برتذبذبه دوچار اولمش واك صکره‌ده طاعون اسلامیت اولان آل جنکیز دخی آثار متباقیهٔ معارفی محو ونالان ایلمشدر . بز بوراده بوانحطاط علومك اسباب تاریخیه‌سنی تشریح ایتمیه‌جکز ، زمین مقاله‌مز مساعد دکلدر . یالکز شوحقیقتی سویلمه‌دن کچه‌میورزکه اوده : برحکومتك شوکت وموجودیت سیاسیه‌سی ایله معارف وملزومی اولان اخلاق اودرجه‌ده یکدیکرینه مربوط اودرجه‌ده یکدیکرینه متقدرکه برینك سقوطیله دیکری درحال هبوط ایدر ؛ برینك ترقیسی دیکرینك تعالیسنی موجب اولور . برده بر حکومتك ابتدای تشکلنده ودور فتوحاتی کبی اك غلغله‌لی برزماننده معارف تأسس وتعمم ایده‌من . علوم ومعارف ، غایت متحسس برشاهد نازنینه بکزرکه کزدیکی ویورودیکی یرلر شوره‌زار اختلال اولمامیدر . بولندیغی یرلره حضور وآسایشدن ماعدا برشیئك کیرمسنه مساعده ایتمز . شورش واختلالك کیردیکی یرلرده طوره‌ماز . ایشته بوندن طولاییدرکه طوائف ملوك زماننده حضور وآسایش تمامیله تقرر ایده‌مدیکندن علوم وفنون دخی لایقی وجهله تأسس ایده‌مامش ؛ مناقشات علمیه ومباحثات فنیه یرینه مجادلات ومحاربات قائم اولمشدر .

عالم اسلامیتك بو شورشلی زمانلرنده‌ده ینه ارباب فضل وعرفان اکسك اولمزدی . اصحاب کمالات آز یتشیردی ؛ فقط یتشنلر کرك اهالینك کرك حکومتك مظهر احترامی اولورلردی . تیمورلنك کبی خونخوار برمتغلبه بیله سعدالدین وسیدك مغلوب کمالاتی اولمشدی . قونیه سلجوقیلری دخی علومه ایچه اهتمام ایتمشلردر . برچوق یرلرده مدارس انشا ایلیه‌رك تعمیم معارفه اوغراشمشلردر .

عثمانلیلره کلنجه ابتدای تشکللرنده برطرفدن توسیع ممالکه دیکر طرفدن تعمیم معارفه چالشمشلر وبروسه پایتخت اتخاذ اولنور اولنمز ترقیٔ علومه اهتمام اولنه‌رق برچوق مؤسسات علمیه وجوده کتیرمشلردر . ایلك عثمانلی مدرسه‌سی سکزنجی عصر اواسطنده سلطان اورخان طرفندن بروسه‌ده انشا ایدیلان مدرسه‌در . بونی متعاقب هر یرده مدرسه‌لر انشاسنه باشلانوب معارف اسلامیه‌یه حیات نوین ویرلمکه باشلانلدی . درعقب بروسه مرکز علم وفضل اولدی . مولانا شمس الدین فناری ، وتلمیذی قاضی زادهٔ رومی کبی ارباب علم وحکمتله طولدی .

وقتاکه استانبول مقر خلافت اتخاذ ایدلدی مفتون فضیلت بولان حضرت فاتح دست مخادنت ومظاهرتنی همان علوم وفنونه اوزاتدی ؛ استانبول معارف اسلامیه‌یه درحال بر مقر فیض اولدی . جهان اسلامیتك هر طرفندن کلان علما ، حکما ، فضلا ایله درت عصردن بری زائل اولان شعشعهٔ ترقی پارلامه‌یه باشلادی . فاتح جامع شریفی اطرافنده‌کی سکز مدرسه وتتمه‌لری انشا ایدلدی . بومؤسسهٔ علمیه‌لری آز وقت ظرفنده پك چوق مدارس تعقیب ایتدی . اصول تدریس منتظم برقانون آلتنه النلدی . شویله‌که :

مدارس یکدیکرینك اعدادیسی اوله‌رق خارج ، داخل ، موصلهٔ صحن وصحن ثمان ناملریله درت مرتبه‌یه تفریق ایدلدی . سلسلهٔ تحصیل دخی مدارسك مراتب اربعه‌سنه کوره خارج درسی ، داخل درسی ، موصله

درسی و صحن درسی اولمق اوزره درت درجه اعتبار ایدلدی. طرایق تحصیله کیره‌جك بر طلبه معلومات ابتدائیه اکتساب ایتدکدنصکره خارج مدرسه‌لرینه کیرر ؛ واورادن مقدمات علومی تحصیل ایده‌رك داخل مدرسه‌لرینه ترفیع ایلردی. بوراده دخی داخل درسلرینی کوردکدنصکره موصلهٔ صحن مدرسه‌لرینه ترقی ایدرك بورادن‌ده صحن ثمان دینلان دارالفنونلره کسب لیاقت ایلردی. صحن ثمان مدرسه‌لری فاتح جامع شریفی اطرافنده‌کی سکز مدرسه درکه منتهای تحصیله مخصوص بر دارالفنون ایدی. بو مدرسه‌لرده صاحب حجره ذوات حقیقةً متبحرین اطلاقنه سزا واحرا اولوب ایچلرندن اك زیاده اقتدار و درایت ابراز ایدن ذواته «معید» نامی ویریلوردیکه بونلر کندی مدرسه‌لرنده مذاکراتده بولندقلری کبی تتمه‌لرده مدرسلره معاون صفتیله اجرای تدریس ایده‌بیلورلردی. ایشته طلبهٔ علوم بویولده مدرسه‌دن مدرسه‌یه واك صکره صحن ثمان مدرسه‌لرینه نقل ایدیله‌رك درجات تحصیلی اکمال ایلدکدنصکره «ملازم» نامنی آلیرلردی. ویدلرینه برر ملازمت کاغدی ویریلوب اسملری (روزنامچهٔ همایون) ه قید ایدیلوردی بوملازمت کاغدلری شمدیکی مکاتب ودارالفنونلردن رسماً ویریلان شهادتنامه‌لر مقامنده اولوب اسملرینك او وقتده روزنامچهٔ همایونه قید اولنمسندن سلسلهٔ تحصیلی اکمال ایدن ذواتك حکومت طرفندن رسماً طانیندیغی استدلال ایدیلیور. شو ترتیب وانتظام دائره‌سنده تحصیل کمالات ایدرك ملازمت کاغدینه کسب استحقاق ایدن ذواتك کافه‌سی ارباب فضل وعرفاندن اوله‌جغی بالطبع جای اشتباه دکلدر. ملازمت کاغدنه کسب استحقاق ایدن ذوات سنه‌لرجه مسلکنده کسب اختصاصه سعی وغیرت ایلدکدنصکره ایچلرندن اقتدار وکماللری تعین ایدرك بین الاقران ممتاز اولانلری، دها طوغریسی حقیقةً قدوة العلماء المحققین بولنانلری مسلك تدریسه بالتفریق خارج اعتبار ایدیلان مدرسه‌لردن مدرسلکلری منحل اولانلره مدرس آتیین ایدیلورلردی. بوراده برمدت اجرای تدریسدن صکره داخل اعتبار ایدیلان مدرسه‌لرك برینه وبورادن موصله صحن مدرسه‌لرندن برینه مدرس اولور ؛ واك صکره ده صحن ثمان مدرسلکلرینه ارتقا ایلردی.

ملازمت کاغدینی آلوبده سلسلهٔ تدریسه داخل اوله‌میانلره قاضیلك توجیه ایدیلوردی. یالکز قاضی‌القضاة مقامی اولان قاضیعسکرلك ایله استانبول ادرنه وبروسه کبی مواقع مهمه قاضیلری مسلك تدریسده بولنانلردن انتخاب ایدیلیردی.

هر مرتبه‌ده تدریس اوزرنده بولنانلرك عددی ؛ هر درجه‌ده‌کی مدرسه‌لرك عددی قدر ایدی. مثلا صحن ثمان ایچون هر زمان سکز مدرس بولنوردی. بوسکز صحن مدرسلری بتون علمانك ممتازی اولمغله عوام وخواص نظرنده موقعلری عالی ودرجهٔ قدر وشانلری پك متعالی ایدی. بونلر نره‌دن کذر ایتسه‌لر عوام وخواص کمال خواهشله صف بستهٔ احترام اولورلردی. حتی علی جمال افندی‌یه جانب حجاز مغفرت طرازده ایکن مشیخت اسلامیه توجیه اولنمش وعودتنه قدر ادارهٔ امور فتوی صحن مدرسلرینه حواله قلنمش ایدی.

بش عصر اول اصول تدریسده‌کی شو اهتمامی، مدارسده‌کی شو انتظامی، ارباب علمه اولان احترامی کوز اوکنه کتیریکز. برده حال حاضرده‌کی تدریساتی نظر اعتباره آلکز. بش عصر اول اقوام سائره تنکنای جهالتده ایکن آبا واجدادمزك تأسیس ایتدکلری بو صحن معارف، بوجولانکاه ترقی ایله بوکون هر ملت اویاندیغی حالده بولندیغمز بستر خواب غفلتی یکدیکریله مقایسه ایدیکز.

حیرت! بوایشه هزار حیرت!!

شو ترقیات علمیهٔ سابقه‌مز ؛ ترقیات سائره‌مز کبی کوندن کونه توسع وتکمل ایدرك قانونی دورینه قدر واصل اولیور.

قانونی دورنده بتون معاملات دولت تحت انتظامه آلنمسیله اوردولریمز دخی احتیاج زمانه کوره تنسیق وتنظیم ایدلمش، اوردولرجه وممالکتمزجه برچوق طبیب وجراحه لزوم کورلدیکی کبی برچوق مهندسه‌ده احتیاج حاصل اولمش ایدی. ایشته بواحتیاجی حس ایدن پادشاه کندی جامعی «سلیمانیه جامعی» یاننده برطب مدرسه‌سی ایله علوم ریاضیه ایچون درت مدرسهٔ جسیمه انشا ایلمشدر. وحالا طب مدرسه‌سی جوارنده اوعصرده هیچ بریرده تصور وتأسیس اولنمیان بردار الشفا دخی تأسیس ایدلمشدر. بوجوارده تأسیس ایدیلان وایدلمش اولان برچوق مدارس موصلهٔ سلیمانیه نامیله تفریق ایدیله‌رك سلیمانیه مدرسه‌لری نامی ویریلان بوبش مدرسه‌یه اعدادی اعتبار ایدلدی.

بو اعدادی مقامنده بولنان موصله مدارسنه نه‌درجهٔ تحصیلده بر طلبه آلندیغنه دائر موضح معلوماته دسترس اولنه‌مامش ایسه‌ده کرك سلسلهٔ رتبك تفریق ایدلمامسندن وکرك موصله نامی ویریلان مدرسه‌لرك ؛ دارالفنونلر ایله ابتدای داخل آره‌سنده متوسط بر دارالتحصیل بولنمسندن ابتدای داخل مدرسه‌لرینك تحصیلنی اکمال ایدن طلبه موصلهٔ صحن وموصلهٔ سلیمانیه‌یه تفریق اولنه‌رق برقسمی صحن ثمان‌ده الٰهیات، حکمیات، حقوق (فقه) درسلرینی تعقیب ایلدیکی ودیکر قسمی‌ده سلیمانیه مدرسه‌لری دنیلان بو بش مدرسه‌ده طب وریاضی درسلرینی تحصیل ایلدیکی استدلال ایدیلیور.

ایشته اونجی عصر هجری اواسطده پایتختمزده بش دارالفنون بولندیغنی — ممنونیتله دکل نصل برشرالخلف اولدیغمزی بزه اکلاتمش اولدیغندن عظیم محجوبیت آلتنده — کوریورز. بو عصرده ایسه آوروپاده بویله متخصصلر یتشدیره‌جك دارالفنونلر تأسیسی خاطر وخیالدن بیله کچمیوردی.

بوندنصکره علوم وفنون بزده یواش یواش دوچار انحطاط اولمش ؛ خورشید معارف آرتق شرقی براقه‌رق غربدن طلوعه باشلامشدر.

غرب ترقی ایده ایده بوکونکی حاله واصل اولمش وممالکتمز کیده کیده برمحشر جهل ونادانی حالنی آلمشدر.

محمد فطین

مداهنه

اوصاف مذمومه‌نك اك چیرکینلرندن بری ده مداهنه‌در. مداهنه لغةً قلبده مرکوز اولان بر شیئك خلافنی اظهار معناسنه درکه : منافقانه بیان مخالصت وموددتدن عبارتدر. شرعا منع وزجر ممکن اولدیغی حالده رضای الٰهی‌یه مغایر بر ایشده بولنان بر عاصی‌یی یا خاطر وکوکله رعایةً ویاخود نامشروع بر استفادهٔ دنیویه مقصدینه بناءً او ایشدن منع ایلمامك کذلك دینه مبالاتی اولمیان برطاقم ظلمه وفسقه ایله اختلاط ایده‌رك مغایر شرع شریف وقوعبولان ایشلرده منع لازمکلورکن بالعکس روی رضا کوسترمکله تعبیر اولنور.

مداهنه، صلابت دینیه کبی مقبول ومرغوب برصفت جمیله‌نك ضدی اولوب بهمه حال ضعف دیندن اتقاسزلقدن الحاصل دنیایی ترجیح ونقدیمدن نشأت ایدر.

صلابت دینیه‌یی حائز برمؤمن هیچ برزمان خاطره کوکله باقارق ویاخود اصلا ذکری اولمیان دنیوی بر منفعت غیر مشروعه‌یی آخرتده نائل اوله‌جغی بر مرتبهٔ بهترینه ترجیح ایده‌رك بر ظالمك بر فاسقك اجرای ظلم وملعنتنه وحتی مسؤلیتی نفسنه منحصر اولان برصغیره‌یی بیله ارتکابنه رضا کوسترمز. ممکن اولدیغی قدر او فاسقی او مذنبی غیرت دینیه‌سی مقتضاسنجه اومنکردن اوعمل نامشروعدن منع ایده‌جکی یرده العیاذ بالله تحسین ویاخود تحسینی آکدیرر بر طور متبسمانه‌ده بولنماز. بلکه الله قورقوسنی صلابت دینیه‌سنی ذره قدر خاطردن چیقار-

میارق « یاهو سنك یاپدیغك بو ایش رضای الهی‌یه مغایردر شرعا منکردر دنیوی اخروی سنك ایچون موجب عقاب وعتابدر بوعملی بر آن اول بیراقوب تائب ومستغفر اولمکزی وظیفهٔ دینیه‌م اوزره سکا تبلیغ ایدیورم وظیفه‌م تبلیغ اولوب باشقه برشی باپامم خوف ربانی‌یی اونوتمه » دیه منعه چالیشور شاید برمنوال سابق منع ممکن دکل ویاخود منع صورتنده برضرر وقوعی مأمول ایسه هیچ اولمزسه قلبندن بوظالمه عصیانندن ظلمندن طولایی رضاءً لله بغض ایده‌رك اومقر شیاطین اولان مجلس منحوسی ترك ایدر .

ایش بویله ایکن وا اسفا که همان برچوقلرمز ایشته شوصفت رزیلهٔ مداهنه‌یی عادتا صنعت ایدنمش اشرادن برینك توجهنی قازانه‌رق اوسایه‌ده ولو اهمیتسز اولسون برموقع احرازیله بزده برطرفدن ملتك بیت المالنه دست تعدی اوزاده‌رق برکون اول اوخزینهٔ وطنی محوه، افنایه چالشمق جهتنه سعی وغیرتده قصور ایتمامکده ایدك. عجبا انسانیت بومیدر انسان حقی حق بیلملی حقدر دیملی باطلی ظلمی باطل بیلملی کمال جدیتله باطلدر دیه‌رك منعه چالشملی ، منع خصوصنده اصلا مسامحه ایتمامیلی فقط دائرهٔ مشروعه‌ده ، شرعا صلاحیت دائره‌سنده منع ایلملی یوقسه حکومتك وظائفنه تجاوز ایله بشکطاش وقعهٔ فجیعه‌سی کبی غیرت جاهلانه‌یه قاپیله‌رق مغایر دین وشریعت بروقعه‌نك تحدثنه سببیت ویرمامیلی .

خلاصه نهی عن المنکر مسئلهٔ مهمه‌سنه دقت ایتملی . حضرت عمر رضی الله عنه‌نك « سکوت ایدر فنطسویله‌مك برکیمسه‌نك نفعنی موجب اولدیغی صورتده دکل بلکه اوکی محلده سویله‌مك کرکدر مألنده‌کی « الصمت خیر الا فی الخیر » کلامنی خاطردن چقارمامليز .

امین اولمالیزکه ادارهٔ سابقه‌نك شو معزز وطنی ، شو آجیقلی ملتی بوکوردیکمز حال سفالنه دوچار ایتمسنده بزم بلکه اك زیاده بز منتسبین علم شریعتك سائرلرینك مداهنه‌سی یوق ایدی معناسنه دکل اونلرکبی دها چوق ایسه‌ده بزمکی قدر سوء تأثیری اولمامشدی واوله‌مازدی دیمك ایسته‌یورم – مداهنه ومسامحه‌سنك تأثیر کلیسی اولمشدر .

هرایکی طرفك ارباب انصافی ، ظن ایدر ایسه‌م بوبابده اصلا تردد ایتمیه‌جك وشو سوزمدن طولایی بنی تخطئه‌یه لایق کورمیه‌جکدر .

عبداه بن عباسك روایت بیوردیغی برحدیث شریفده رسول ذیشان صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك « یارسول الله تخسف الارض وفیها الصالحون » یارسول الثقلین اوزرنده برچوق صلحاء واتقیاء عبادات وطاعاتله مشغول بولندیغی حالده زلزله ویاخود دیکر برصورتله بر یرك باتمسی آلت اوست اولمسی وقوعبولورمی؟» دیه ایدیلن سؤاله قارشو « نعم بدهانهم وسکوتهم عن اهل المعاصی » بیورمشلردرکه اوت اهل معصیته قارشو مداهنه وسکوت ایله مقابله سببیله بویله برطاقم عمومی عذاب وقوعبولور مألنده‌در عاصیلر عصیانلری جزاسی اولمق بونلرده مداهنه ومسامحه‌لری مقتضاسی بولنمق اوزره مستحق عذاب اولیورلر . قوم لوط حقنده وقوعبولان عذاب عمومی میدانده‌در .

عمر بن عبدالعزیز رضی‌اه دخی بوبابده شایان ستایش وتذکار بر کلام ایراد بیورمشلردر . بیوریورلرکه « ان الله لایعذب العامة بعمل الخاصة ولکن اذا ظهرت المعاصی فلم ینکروا فقد استحق القوم جمیعا العقوبة » جناب حق بر صنفك عمل نامشروعیله عمومی تعذیب ایتمز فقط اوصنف مخصوصك ارتکاب معصیتلری میدانه چیقارده دیکرلری منع وزجر ایتمزلرسه هپسی عذابه مستحق اولور بناءً علیه جملة معذب اولورلر دیمکدر . نصلکه وقتیله رأس کارده بولنان برقاچ ادانینك اثر دنائت وارتکابی اولمق اوزره شو بتون سکان وطن دوچار فقر وضرورت ، محروم رفاه وراحت اولمق

صورتیله عمومی بر عذاب الیمه کرفتار اولمشلردر . فاعتبروا یا اولی الابصار !

بایزید درسعاملرندن دارنده‌وی
سعید

ادبیات

نعت شریف

وجود اقدسك مهر هدایت یا رسول الله
طلوعك مبدأ صبح سعادت یا رسول الله
سن اول برهان ذات کبریا ، محبوب مطلقسین
ظهورکله بیلندی رب عزت یا رسول الله
معظم قدر مولی العالمین سین ، جمله مخلوقه
سکا مخصوصدر حکم وحکومت یا رسول الله
تصوردن معلادر سنك علوبتك بالله ،
بومبحثده کلیر اذهانه حیرت یا رسول الله
ادای نعت پاککده زبان خلق عاجزدر
لسان حقه مختصدر او قدرت یا رسول الله
خدا آکاه کیم مولا شناسم ، اهل توحیدم
افندمسین بنم صد شکر ومنت یا رسول الله
در لطفکدن اوزکه آستانه انتسابم یوق
بحمدالله بکا کافی بو دولت یا رسول الله
بنم ، دیرلرسه احسان خواهدر بر وجهله کیتمز
سعود اسمنده‌کی ناچیز امت یا رسول الله

حفید وحدتی
سعود

رباعی [۱]

یوق بشقه ایشم کناه ایله مشتغلم
ممنون دکلم قباحتمدن خجلم
یارب ! نبی فیضك ایله سیراب ایت
تاچرك وساوسدن اوله پاك دلم
کذا

رباعی [۲]

آه آکلاشیلیر شی دکل اسرار ازل
اول طرفه معمایی ایدن یوقدر حل
دعوالرمز بتون پس پرده ده در
قالقنجه اوپرده قالیرز هپ اجهل
کذا

قطعه

بی فائده مجادله ، بیسود اشتغال . .
یوقدر بوکار کاهده بر کار دیکرم
نه خالقه ، نه خلقه یارار خیره صاحبم
هرکیم صوراسه حال بودر ، بویله سویلرم
کذا

— چیر چیر جواری —

بش اون کون اولی تاب لهیب غدارك
الیله خیرپالانان خانمان پرخلجان
بوکون شدائد باران کربه کردارك
مصائبیله چادرلرده مضطرب ، لرزان

یابرجدار سیاهك ملاذ بی‌سودی
مدار تسلیت اولمش نفوس عائله‌یه

[۱] اکابرصوفیه‌دن جناب عبداه انصارینك بر رباعی عارفانه‌لرندن مترجمدر .
[۲] عرفای شعرادن عمر خیامك بررباعیسندن منقولدر .

ویا خرابه‌لرك بركنار مسدودی
كشاده خانه بیلنمش حیات هائله‌یه

قیشك لیال سفیدنده منجمد خاكی
فراش نرمه بدل بستراملی بولمش
جوار كلبه‌ده بردوزجه سنك نمناكی
وساده شكلنه قویمش، رهین موت اولمش

شتاء صاچار، صاوورور برد وبرفی شدتله
هوا، هجوم غنیفیله دهری ایكله‌تییور
كه اضطراب معیشتله، كه برودتله
زمان، زواللیلری كوزكوره هلاك ایدییور

كلن، كچن صوئوغك كرمیٔ الیمندن
برانزوا كه آرامه عزم ایدر قوشه‌رق
كوكل فرحلی، له‌الحمد اوده عائله شن
خرابه زاره مروتله كیم دونوب باقه‌جق؟

كچن كون برسحر ایركندی چیقدم شوق‌طاعتله
صولر طونمش، چامورلر طاش كسلمش، برمرارتله
اسر لاینقطع باد شتا صبر وسكون بیلمز
برودت غیظه كلمش، هر دقیقه آرتار، اكسلمز
فنارلر نشر ایدر برنور مهتز رهكذرلرده
تموج رونما هرجرم تابشدار اخترده
یوروتمشدم كمال اهتمام وفرط ورزشله
كیدركن فاتحه برحال اشمئزاز ولرزشله
صاغمده محترق برعرصه‌نك صحن كثیفنده
قونلمش بی نوا بركلبه‌جك . . . صون نحیفنده
باریمق ایسته‌مش برخانه خلقی زار وپرشیون
یازیق بیچاره‌لر اولجه هپ مألوف راحتكن
فراش استراحتدن حضیض خاكه دوشمشلر
كول اولمش منطقی برآتش اوستنده اوشوشمشلر
آجیقلی برفغان یوكسلدی : طوندم آننه!
یاوروم كل!
چكیل قیز، قارداشك كلسین، ایصیلسین اوله كیت انكل!
كل.. احمد.. كل، ایصین یاوروم هوالر سرد اولور ایركن
شو سوزلرله قادین احوالی جمله، جمله سویلركن
اوزاقلاشدم فقط قلبمده حالا بر تأثردر
دوام ایلر، دیرم یارب زمان اغلاتدی سن كولدر

فاتح درسعاملرندن قونیه‌لی
ع. عاطف

نكوهش شاه عجم

میازار موری كه دانه كش است
كه جان دارد وجان شیرین خوش است

—

برسرملك مباد آن ملك فرمان‌ده
كه خدارا نبود بندهٔ فرمان بردار
شها دوام ایده‌جكمی دها بواستبداد
شهانه لائق اولان ایتمه‌لی عدالت وداد
من استبد برأیه فقد هلك مثلن
ایشیتمدكمی آظالم یوقكمی استعداد
حمایتیله مكلفكن ای حمیتسز
خیانتكله اهالی‌یه ایلدك بیداد
شرارتكله روان خون زمرهٔ احرار
شئامتكله‌ده معموره‌لر خراب آباد
بلای تیغك ایله كربلا كبی ایران
دوماتم ایتسه كرك هرییل اهل حب وداد
فغان فغان كه فغانه صالویدر ایل‌لری‌ده
فغان وناله وفریادوشیون افراد
بكو بكونه منه ذات سك كه شرمك یوخ
نه در بوجور وفسادو نه‌در بولج وعناد
نه در بوظلم كه تیغ وتفنك وطوبكله
عذاب دیده عباد وخراب دیده بلاد
نه بد منش منه سك آشنالری قتله
ایدوب‌سك آل ایله بیكانه‌لردن استمداد
زهی یمان كشی سك كیم قایرمدن هركز
اوبی كنه بالاجقلر ایدنجه صد فریاد
یتاغك اولسه بجادر جهنمك قباغی
كه یافدك آتش قهركله صدهزار اجناد
او طاغك اولسه سزاوار درك اسفلده
بوداغی قیله زقوم اغاجی‌ده اوتاد

سلیمانیه مجیز درسعاملرندن
حسنی

اجتماعیات

فس و قالپاق

—

كچن هفته بوسرلوحه آلتنده برمقاله یازمشدم. اوج كون صوكره یعنی پنجشنبه كونكی ترجمان حقیقتده‌ده احمد مدحت افندی طرفندن قالپاقلیلر عنوانیله بر بند مخصوص یازلمش. ترجمانی منتظماً اوقومدیغم ایچون ابتدا بن، بونی كورمدم. بعض ذوات‌خبرویردیلر، سنك مقاله كه قارشو یازیلمش دیدیلر. اونك اوزرینه ترجمانده‌كی مقاله‌یی بن‌ده كورمكه مجبور اولدم: سرلوحه‌لرك توافقی وموضوع مسئله حقنده فكرلرك تخالفندن باشقه بو مقاله‌مه برجهت تعلقی آكلایامادم. بنم یازدیغم جمله‌لردن همان هیچ برینی بومقاله‌ده موقع بحث وتنقیده وضع ایدیلمه‌مش ومجرد، برصاحب ناموسك تصاحب ایده‌میه‌جكی برهدف مجهوله طوغری: «طویدیكزمی؟ رآقسیونرلر شمدی ده نه هذیان ایتمشلر.؟» طرزنده برآتش غیظ وشدتدر پوسكوریلیوردی.

بن، كندم بو مقاله‌نك بكا عائد اولماسی فكرنده مصر اولدیغم حالده عكسی طرفنه متمایل بر خیلی ذهابلره مصادف اولمقدن‌ده خالی قالمادم. مقاله بكا عائدسه شدت تجاوزكارانه‌سیله متناسب بر صورتده مقابله ایتملیم. دكلسه تجاوز بنم طرفمدن وقوع بولمش اوله‌جق. متحیر قالدم. بر آره‌لق مدحت افندی بوندن اول تفسیر مسئله‌سنده فقیر ایله آچیقدن آچیغه بحث ومناظره ایتمك طادینی طاتمش اولدیغی جهتله بوسفرده، اودرلو برطریق مبارزه‌یه یاقلاشمیه‌رق، بكا قارشو كبی، دكل كبی قاچاماقلی بر موقع اخذ ایله، فیرلاتدیغی چركاب تعرضی اوزرمه بولاشدیرمش اولماق ایچون سس چیقارمازسه‌م — مقاله‌لرینی بنم كبی تلقی ایتمه‌ینلرك نظرنده اولسون — قورقوتمش صاییلمق وعین صدای شدتی چیقاریرسه‌م: مقصدیمی آكلامادن تجاوز ایتمش دیه‌بیلمك اوزره مناظر قدیمی بردفعه‌ده پردهٔ تستر آرقه‌سندن یوقلامش اولمسنه احتمال ویریر كبی اولدم. اكر اویله ایسه مدحت افندینك، نی ایكی یوزلو بر موقع مشكلده براقمقدن عبارت اولان پیلانننك‌ده تأثیرسز قالمش اولمسی ایچون آبدستنده شبهه‌سی اولمیان برمسلمان طوریله بن‌ده شمدیلك مدحت افندی‌یی تعیین مقصده دعوتله اكتفا ایدییورم.

مصطفی صبری

قرعه امتحانلری

طلبهٔ علومك قرعه امتحانلرینه دائر حربیه نظارتجه تنظیم اولنان پروغرام حقنده درس وكالتنجه تعدیلات مناسبه اجرا ایدلمكده اولدیغی مستخبرات موثوقه‌مزدن اولوب كله‌جك هفته بوبابده معلومات كافیه اعطاسنی وعد ایدرز.

سیاسیات

شرق بحرانی واسباب حقیقیه‌سی

تایمس غزته‌سی مخبر مخصوصنك اوچ قطعه مکتوبندن مترجمدر.

— برنجی مکتوب —

بوندن بر ماه مقدم لوندره‌دن پارسه عزیمت ایلمشدم. شهره مواصلت ایدر ایتمز اوستریا ومجارستان سفیری قونت که‌ونهوللرك بر کون مقدم بوسنه وهرسك قطعه‌لرینك اوستریا ممالکنه الحاق اولندیغنی مبین ایمپراطور فرانسوا ژوزفك بر قطعه نامه‌سنی فرانسه رئیس جمهورینه تقدیم ایتمش اولدیغی وبلغارستان پرنسی فردیناندك فرداسی کونی اعلان استقلالیله بلغار چاری عنوانی احراز ایلیه‌جکی خبر حیرت انکیزی واصل سمع اطلاعم اولدی. بونك اوزرینه برلین ویانه وسن پترسبورغ شهرلرینی زیارتله اورا محافل سیاسیه‌سنجه اشبو ایکی فعل قانون شکنانه یوزلرندن تحدث ایدن اوروپا بحران عظیمنك صورت انکشاف وجولانی نه صورتله تعقیب وتدقیق اولندیغنه دائر معلومات واسعه استحصال ایلدم. بحران مذکورك حدوث وظهوری حقنده بر چوق حقایقه مطلع اولدیغم صره‌ده فوق العاده حائز اهمیت وشمدی‌یه قدر امثالی کورولمدك بر حادثه سرنمای ظهور اولیوردی. کرچه بو حادثه‌نك حد ذاتنده بحران ایله طوغریدن طوغری‌یه مناسبتی یوق ایدیسه‌ده انك انکشافی خصوصنده فوق العاده حائز اهمیت بولونمشدر. ایشته شو هنکامده شرق افق سیاسیسنك بعض مظلم نقاطنی تنویر ایتمك وبوصورتله اوروپا احوال حاضرهٔ جدیده‌سنك اك جلی نقاطنی میدان وضوحه وضع ایلمك اوزره بعض تشبثات اجراسنه قیام ایتمك زماننك حلول ایلدیکنی حس وتقدیر ایلدم. ممالك محروسهٔ عثمانیه‌نك ایکی ولایتی تشکیل ایدن بوسنه وهرسك قطعه‌لری ۱۸۷۸ تاریخندن برو بتون اوروپا دول معظمه‌سی بیننده منعقد برلین معاهده نامه‌سنك یکرمی بشنجی ماده‌سی موجبنجه و ۱۸۷۹ تاریخنده مادهٔ مذکوره احکامنك تطبیق واجراسنی تأییداً دولت علیه ایله اوستریا بیننده عقد اولنان خصوصی بر مقاوله نامه‌یه توفیقاً اداره اولنمقده ایدی.

ینه برلین معاهده نامه‌سنك عین ماده‌سی، یکی پازار سنجاغی داخلنده مارالذکر ولایتك جهت جنوبیه‌سنه تصادف ایدن قطعه‌ده عساکر محافظه بولندیرمق حقی آوستریا حکومتنه بخش واعطا ایدیوردی.

آوستریایه اعطا قلنان اشبو مساعدات تکلیفی برلین قونغره‌سنده انکلیز مرخصلری طرفندن ایلرو سورولمش وحتی بوکون ویانه‌ده بیان اولندیغنه باقیلیرسه مذکور مرخصلر او زمانلر شمدیکی الحاقه بیله روی موافقت کوسترمکه مهیا بولونمشلردی. فقط پرنس بسمارق خاطرات خصوصیه‌سنده آوستریا ومجارستانك بو ایکی ولایتده‌کی وضعیتنك اسباب حقیقیه‌سی ۱۵ کانون ثانی سنه ۱۸۷۷ تاریخنده روسیه ایله آوستریا بیننده صورت خفیه‌ده عقد اولنان بر مقاوله نامه‌ده تعیین وتصریح قلنمش اولدیغنی یازییور. بو مقاولهٔ منعقده موجبنجه روسیه، دولت علیه ایله وقوع بولان محاربه‌سی هنکامنده آوستریا ومجارستان حکومتنك بی طرفلغنی صاتون آلمش وآوستریا ومجارستانده صربستانك معاونتیله روسیه علیهنه یاپمق ایستدیکی حالده موفق اوله‌مدینی بر تشبثه روسیه‌نك موافقتنی تأمین ایلمش بولنیوردی. مع ذلك اوتوز سنه‌یی متجاوز مدت ظرفنده بو ایشده روسیه وانکلتره‌نك پولتیقه‌سنی اداره ایدن شو ملاحظات سیاسیه شمدی تمامیله برطرف اولمش واو کونلرده یاپیلان ویا یاپیلمسی ارزو ایدیلن شیلر بوکونکی احوال اوزرنده بر تأثیر ونفوذ حاصل ایده‌جك قوت اکتساب ایده‌مامشدر. یالکز ملاحظات مذکوره دول معظمه طرفندن امضا اولنان معاهده نامه‌لرك تدقیق وتنویرنده نظر دقته آلنه‌بیلورسه او زمان تحت اشغاله آلنان ایکی ولایتك مقاومت ملحوظه‌سنی تأثیرسز براقمق واهالی‌یی تطمین

وتسکین ایتمك ایچون آوستریا ومجارستان حکومتی بیوك بر اردویه عرض احتیاج ایدیوردی. فقط او محاربهٔ مدهشه ختام بولدیغی کبی ولایات احوالندن یقین زمانلره کلنجه‌یه دکین اودرجه اهمیتله بحث اولنمامش وبو سکوت آوستریانك تطبیق ایلدیکی اصول اداره‌نك او ممالکده تأمین سعادت وعمرانه وممنونیت اهالی‌یی استحصاله کافل اولدیغی ظن ایتدیرمشیدی.

حال بو مرکزده جریان ایدرکن بوندن ایکی ماه اوله کلنجه‌یه دکین آوستریا ومجارستانك اوته‌دن بری شرقه طوغری ایلرولمك وبالقان حوالیسنده آچمش اولدیغی بر قپودن آطه‌لر دکزینه قدر توسیع ممالك ایتمك خصوصنده تعقیب ایلدیکی سیاستی معلوم اولمسنه رغماً ایمپراطور فرانسوا ژوزفك اخیر ایامنده حوالی مذکوره احوال حاضره‌سنی اخلال ایتمك صورتیله آوروپا صلح ومسالمتی تهلکه‌یه قویمغه تشبث ایده‌جکنی کیمسه خاطرینه کتیرمز ایدی. بو بابده حاصل ایدیلن ایلك تلاشی کچن بهارده اوستریا ومجارستان خارجیه ناظری بارون فون ئه‌رنتالك یکی پازار سنجاغی داخلندن کچه‌رك بالطق دکزینه منتهی اولمق اوزره سوق الجیش عسکریجه فوق العاده حائز اهمیت بر تیمور یولنك تعیین کذرکاهی مساعده‌سنی ذات شاهانه‌دن استحصال ایلدیکی زمان قوپمش وبتون آوروپایه عکس انداز اولمشدی. مع مافیه بو خوف واندیشه تدریجی هر طرفه انتشار وتأسس ایتمش وافکار عمومیه بارون فون ئه‌رنتالك آوستریانك حرکت واقعه‌سیله سن پترسبورغ ده عدم امنیت تخمنی اکمش اوله‌جغی نقطه‌سنده اجتماع ایلمشدی. لکن بعض اشاعات اولیه‌یی متعاقب ۳ تشرین اول سنه ۱۹۰۸ ده بردن بره مارالذکر ایکی ولایتك اوستریایه الحاق اولنه‌جغی خبرینك اعلانی صاعقه زده اولمشجه‌سنه تأثیر ایلدی. بو اعلانك آوروپا افکار عمومیه‌سنده حصوله کتیرمش اولدیغی تأثیر بلغارستانك اعلان استقلالیت ایلدیکی خبریله بر قات دها کسب شدت ایتدی. بو ایکی خبر بغتةً واقع اولدی وهیچ خوشه کیتمدی. اکر حادثات واقعه دور سابقك ماکدونیاده دوام ایدن سوء اداره‌سی یوزندن صوفیه و درسعادت قابینه‌لری آره‌سنده‌کی مناسباتك کوندن کونه کرکینلك پیدا ایلدیکی هنکامده، یعنی بوندن برقاچ سنه اول ظهور ایتمش اولیدی احتمال که بر معذرتله تفسیر اولنه‌بیلیردی. حالبوکه بر قدرت سحارانه ایله ممالك عثمانیه‌ده ادارهٔ جدیده تاسس ایده‌رك ماکدونیاده‌کی بلغارلر تأمین آسایش وحقوق ایلدکاری حالده بلغارستانك دولت علیه‌یه قارشی بویله بی محابا بر تجاوزه تصدی ایلمسنه هیچ انتظار اولنمازدی.

بو ایکی حادثه بیننده نه کبی بر ارتباط ومناسبت موجوددر؟

آوستریا ومجارستان حکومتی بو بابده یالکز بر تصادف وقوعنی ادعا ایتمکده ایسه‌ده بعضاً تصادفاتك کمال دقت واهمیتله احضار اولندیغی‌ده واقعدر.

پرنس فردیناند ۲۴ ایلول سنه ۱۹۰۸ پشته شهرنده بر قراله مخصوص مراسم واحترامات ایله قبول اولندیغی وبارون فون ئه‌رنتال ایله طول مدت اجرای مذاکرات ایلدیکی زمان بو مسائلك موضع بحث ومذاکره‌یه قونلمادیغنی وبو ایشلرك اوراجه تدقیق وتسویه اولنمادیغنی ظن وقبول ایتمك مادةً مستحیلدر. ساده‌جه بر تصادف اولمق لازم کلسه ویانه حکومتنك رسمی مروج افکاری اولان فرمدنبلات غزته‌سی اعلان استقلالك فرداسی کونی پرنس فردیناندك حرکت واقعه‌سنی آچیقدن آچیغه تقدیر یوللو یازدیغی اوزون مقاله‌یی حاضرلامق ایچون وقت بوله‌ماز وآوستریا حکومتنك بلغار استقلالنی طانیمسی بوندن اوتوز سنه مقدم بلغارلرك تخلیصنه خدمت ایلمش اولان بر دولت طرفندن همان تصدیق اولنه‌جغی مطالعه‌سندن منبعث اولوب بوده بوسنه و هرسك الحاقنك روسیه‌جه خوشه کیتمیه‌جکنه مقابل بر جمیله

مقامنده تلقی اولنه‌جغی زمیننده ادارهٔ کلام ایتمه‌سی اقتضا ایدردی ،

روسیه حکومتی بلغارلرك عهود موجوده‌یی نقض ایتمك خصوصنده کوستردکلری کستاخلغی نظر مسامحه ایله کوره‌رك اعلان استقلالینی همان تصدیق ایتمك ایسته‌مش اولسیدی آوستریا ومجارستان طرفندن ینه بوطرزده وقوعه کتیریله‌جك بر حرکته قارشی استثنائی برخط حرکت اتخاذی روسیه ایچون متعسر اولوردی. روسیه‌نك آوروپاجه بو مسئله‌نك تسویه‌سنه اشتراکدن امتناع ایده‌جکی حقنده بارون فون ئه‌رنتال طرفندن یاپیلان حسابك پك خطا آلود و وخامت انکیز اولدیغی میدانده‌در .

آوستریا ومجارستان خارجیه ناظریله پرنس فردیناند بیننده بر ائتلاف قطعی وجودی هرکونه اشتباهدن آزاده اولمغله برابر پرنس فردینانك صوك دقیقه‌ده اوستریایی تعیین اولنان زمانده حرکته اجبار ایلدیکنه برچوق شواهد موجوددر. افکار عمومیه‌یی اجراسی مقرر الحاق کیفیتی حقنده احضار ایتمك مطالعه‌سیله خارجیه نظارتنك تشرین اولك نصف اخیرنده اجتماع ایده‌جك اولان اوستریا ومجارستان دهله غاسیون مجلسلرنده بیانات مهمه‌ده بولنه‌جغنه دائر آوستریاده بعض اخبارات واشاعات وقوعه کتیرلدی. بارون فون ئه‌رنتال بو ترتیبی موقع تطبیقه وضع ایتمك ایچون او تاریخ قرارلشدیرلمامش اولسیدی برقاچ دفعه بویله هیجان انکیز بر وقعه حقنده علناً دوران ایدن شایعاتی صورت قطعیه‌ده تکذیب ایتمك کبی صوك درجه‌ده تهلکه‌لی بر موقعه کندینی وضع ایدرمیدی ؟

بواحوال ایشك ماهیت حقیقیه‌سنی تنویر وایضاح ایلمکده‌در . مع ذلك پرنس فردیناند تعقیب ایلدیکی سرکذشتده آوستریانك موافقتنی استحصال ایلدیکی امر باهردر . کندی وکلاسی ایسه دمیری ناونده دوکمك لزومنی توصیه ایلمشلردر . فقط اوصره‌ده دولت علیه ایله برمنازعه‌یه سببیت حاصل ایلمك ایچون اورته‌ده یکانه وسیله تشکیل ایدن دمیر یولی تعطیلی ختام بولنجه ینه دمیر صوئوق اوله‌رق دوکلمك اقتضا ایدییوردی . پرنس بو ایشی ایجه تدقیق ایلدی. نهایت مجارستانده دالمش اولدیغی بر غفلتدن بردن بره ایقاظ اوله‌رق نتایج معلومه‌یی استحصال ایتمك اوزره بلغارستانه متعازم اولدی . حال بوکه آوستریا ، بلغارستانك حرکتیله عجلةً نابموسم بر ایش یاپمامغی بالتأمل آکا کوره حرکت وبو ایشده بلغارستانی ایکنجی اولمق اوزره تعقیبه مجبور قالمایه‌بیلیردی . ایشته پرنس فردیناند بو نقطه‌یی دوشونوب تحت تأمینه آلدیردی. او صورتله که بارون فون ئه‌رنتال دهشتلی شریکنی بلا تأخیر تعقیبده مضطر قالمشدی .

شو نظریات ساده برمعامله‌یه مستند دکلدر. بو ایشلرده ایجه تدقیق ایدلمش منطق واستحصال ایدیلن معلومات ایله اظهار ایده‌بیله‌جك بعض وقوعات مهمه‌دن و آنلرك سرزدهٔ ظهور اولدقلری تواریخك دقتلیجه تطبیق ومعاینه‌سندن استحصال قلنان حقایق مندرجدر .

نته‌کیم بو ماده‌ده بارون فون ئه‌رنتال اوقدر یاکاش برحساب یاپمشدرکه بوندن غایت وخیم نتایج بلورمشدر، چونکه مومی الیهك استعجال واقعندن متولد احوال غیر مرضیه کویا الحاق کیفیتك اولجه روسیه وایتالیایه اخبار اولنه‌رق هرایکی طرفك موافقتلری استحصال قلنمش اولدیغنه دائر خلاف حقیقت وقوع بولان بیاناتك دعوت ایلدیکی حدت وشدت ایله برقات دها دوچار وخامت اولمشدر. بوکون آکلاشیلیورکه (بوشلاتو) ده بارون فون ئه‌رنتال ایله موسیو ایزوولسکی بیننده وقوعه کلن ملاقاتده الحاق مسئله‌سی برصورت عمومیه‌ده اولمق اوزره تدقیق ومناقشه ایدلمش اولدیغی وموسیو ایزوولسکی بونی آزچوق براستقبالده حل اولنه‌بیله‌جك برمسئله شکلنده مطالعه ایلدیکی معلوم ومسلمدر .

مابعدی وار

فطین

محمود بك مطبعه‌سی